

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví
Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Bc. Martin Ledínský

**Portály v oboru Informační a knihovní vědy (analýza a hodnocení
významných systémů doma a ve světě)**

Diplomová práce

Praha 2008

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Bohdana Stoklasová

Oponent diplomové práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje.

V Praze, 15. dubna 2008

.....

podpis diplomanta

Identifikační záznam

LEDÍNSKÝ, Martin. *Portály v oboru Informační a knihovní vědy (analýza a hodnocení významných systémů doma a ve světě. [Portals in the field of Information science and Library science (analysis and evaluation of important systems in the Czech Republic and abroad)]*. Praha, 2008. 73 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví 2008. Vedoucí diplomové práce PhDr. Bohdana Stoklasová.

Abstrakt

Cílem diplomové práce je analyzovat vybrané portály v oboru Informační a knihovní vědy v České republice a zahraničí. Hlavní pozornost je věnována portálům v České republice, zejména oborové bráně Knihovnictví a informační věda, portálu Elektronických studijních textů ÚISK a portálu Informace pro knihovny. Ze zahraničních portálů jsou analyzovány slovenský portál InfoLib, portál Informační vědy encyklopedie Wikipedia a Knihovní portál UNESCO. První část práce popisuje nezbytné definice portálů a informační a knihovní vědy a kritéria kladená na portály pro tyto obory. V dalších kapitolách jsou analyzovány jednotlivé portály. V závěrečné kapitole jsou všechny analyzované portály shrnuty, posouzeny podle dalších vlastností a ohodnoceny formou silných a slabých stránek. Autor práce v závěru předpokládá, že toto hodnocení by mohlo přispět tvůrcům portálů k vylepšením a dalšímu rozvoji.

Klíčová slova

informační věda, knihovní věda, knihovnictví, portál, oborová brána, paralelní vyhledávání, personalizace, hodnocení, informační systém

Obsah

Identifikační záznam.....	4
Obsah.....	1
Předmluva.....	3
Vysvětlení základních pojmů.....	5
Portál.....	5
Portlet.....	6
Personalizace.....	6
Vortál.....	7
Informační věda, knihovní věda, knihovnictví – definice.....	7
Portály pro informační a knihovní vědu.....	8
Elektronické studijní texty.....	11
Popis uživatelského rozhraní	12
Přihlášení do portálu.....	12
Úvodní stránka, přístupnost a základní orientace.....	13
Studijní texty.....	14
Zpětná vazba a možnosti další práce s texty.....	15
Archiv textů.....	16
Online testy.....	17
Fotogalerie a další prameny.....	17
Vyhledávání v portálu.....	18
Budoucnost a další rozvoj Elektronických studijních textů.....	19
Informace pro knihovny.....	20
Technické řešení IPK.....	21
Popis uživatelského rozhraní IPK.....	22
Přístupnost.....	26
Budoucnost.....	26
Knihovnictví a informační věda.....	26
Historie.....	26
Fáze realizace portálu KIV.....	29
Metodika výběru zdrojů a katalogizace.....	29
Záznamy v bázi KKL.....	30
MetaLib.....	30
Webové rozhraní.....	31
Z39.50 rozhraní.....	34
XML API rozhraní.....	34
SFX.....	35
Plone.....	36
Popis uživatelského rozhraní KIV.....	38
Přehled funkcí.....	39
Vyhledávač KIV.....	39
SFX ve Vyhledávači KIV.....	43
Prohlížení KKL.....	44
Akce a novinky.....	45
O projektu.....	46
Nápověda.....	46
Cena Inforum 2007.....	46
Přístupnost.....	46

<u>Budoucnost.....</u>	<u>46</u>
<u>Shrnutí.....</u>	<u>47</u>
<u>InfoLib.....</u>	<u>47</u>
<u>Redakční rada InfoLib.....</u>	<u>49</u>
<u>Popis uživatelského rozhraní portálu InfoLib.....</u>	<u>49</u>
<u>Obsah portálu InfoLib.....</u>	<u>50</u>
<u>Přístupnost.....</u>	<u>51</u>
<u>Ocenění portálu na odborných akcích</u>	<u>52</u>
<u>Portál knihovní a informační vědy encyklopedie Wikipedia.....</u>	<u>52</u>
<u>Knihovní portál UNESCO.....</u>	<u>54</u>
<u>Popis uživatelského rozhraní.....</u>	<u>55</u>
<u>Doplnění k obsahu portálu.....</u>	<u>58</u>
<u>Přístupnost.....</u>	<u>58</u>
<u>Porovnání a hodnocení jednotlivých portálů:.....</u>	<u>58</u>
<u>Klady a zápory jednotlivých analyzovaných portálů.....</u>	<u>61</u>
<u>Závěr.....</u>	<u>63</u>
<u>Přílohy.....</u>	<u>71</u>
<u>Příloha 1: Seznam zkratk.....</u>	<u>71</u>
<u>Příloha 2: Seznam obrázků.....</u>	<u>72</u>
<u>Evidenze výpůjček.....</u>	<u>73</u>

Předmluva

Cílem diplomové práce je analyzovat vybrané portály pro obory Informační a knihovní věda v České republice a zahraničí.

Téma jsem zvolil zejména s ohledem na své zaměstnání na Univerzitě Karlově v Praze, Ústavu výpočetní techniky, kde již sedmým rokem pracuji na projektu Jednotná informační brána (dále jen JIB) jako jeden ze dvou administrátorů paralelního vyhledávače MetaLib. V rámci navazujícího projektu 1N Koordinovaná tvorba oborových bran jsem byl od počátku součástí týmu realizujícího oborovou bránu Knihovnictví a informační věda (KIV) a dále oborové brány Hudba (MUS), Umění a architektura (ART) a Technika (TECH). Oborové bráně KIV, jejímž cílem je integrace oborových informačních zdrojů s důrazem na umožnění jejich jednotného prohledávání, proto v diplomové práci věnuji značnou pozornost.

Novým a poměrně unikátním projektem, který popisuji v této práci, je portál Elektronických studijních textů, provozovaný přímo Ústavem informačních studií a knihovnictví (dále jen ÚISK) Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Tento portál tvoří významný informační zdroj nejen pro studenty ÚISK. Jsem rád, že jsem měl příležitost se rovněž spolupodílet na realizaci portálu.

Kromě dvou výše zmíněných portálů, ke kterým v diplomové práci uvádím množství dosud nepublikovaných informací, analyzuji i další důležité portály v rámci České republiky a zahraničí. Mezi zahraničními portály uvádím zejména slovenský portál InfoLib a dále Portál Informační vědy v encyklopedii Wikipedia a Knihovní portál UNESCO. Největší důraz v diplomové práci kladu na domácí portály. Zahraničním portálům věnuji méně prostoru a jejich výčet není vyčerpávající.

V závěrečné kapitole diplomové práce všechny analyzované portály porovnávám a hodnotím, ačkoli to pro jejich značnou různorodost není jednoduchý úkol.

Víceslovné názvy, které se v diplomové práci vyskytují více než jednou, v plné podobě rozepisuji pouze u prvního výskytu a u dalších výskytů je nahrazuji zkratkou. Všechny použité zkratky vysvětluji v příloze Seznam zkratek. Do seznamu zkratek zahrnuji i termíny, u kterých se zkrácený název běžně ujal (např. LDAP).

Obrázky jsem pro větší názornost vložil přímo do textu. Jejich seznam obsahuje příloha Seznam obrázků.

K některým částem diplomové práce neexistují citované zdroje. Jedná se zpravidla o kapitoly, ve kterých popisuji oborovou bránu Knihovnictví a informační vědu a portál Elektronických studijních textů, tedy portály, na kterých se spolupodílím jako jejich administrátor. Jedná se proto o původní, dosud nepublikované informace.

Všechny ostatní informační zdroje, o které se v práci opírám, jsou citovány v seznamu použité literatury dle normy ISO 690 a ISO 690–2. Pro citace v textu jsem použil Harvardský systém.

Velmi rád bych poděkoval PhDr. Bohdaně Stoklasové za odborné vedení mé diplomové práce. Také bych rád poděkoval Mgr. Evě Bartůňkové a Mgr. Jindřichu Pilařovi z Knihovnického institutu Národní knihovny České republiky za cenné připomínky a rady.

Vysvětlení základních pojmů

Portál

Stále častěji používaný termín portál zná většina běžných uživatelů internetu jako kombinaci různých služeb na jednom místě – typicky např. funkce portálu Centrum.cz, který na jednom místě přináší různé informace a služby – fulltextový vyhledávač, e-mailovou schránku, katalog stránek, informace o počasí, zpravodajství, mapy, horoskopy ad. Základním rysem tohoto i dalších internetových portálů je tedy integrace různorodých prvků pod jedním zastřešujícím a jednotným prostředím. Stejně charakteristiky platí i pro další portály – u podnikových portálů se jedná o integraci různých podnikových aplikací nebo větších součástí informačního systému (dále jen IS), případně celého IS [Netrefová, Šorm, 2003] pod jedno portálové řešení. Výhodou jsou jednotné prostředí s jednotným a přehledným uživatelským rozhraním a snadná manipulace s daty a zároveň jednotná autentizace do všech služeb (SSO). Uživatel ocení zejména to, že má všechny potřebné informace pohromadě na jednom místě a nemusí se orientovat na více různorodých systémů. Portál umožňuje různé způsoby přístupu k informacím – jiné informace požaduje student a jiné vědec. Portál proto různým skupinám uživatelů umožňuje odlišné možnosti zobrazení informací – díky personalizaci (viz kapitola Personalizace). Portál bývá také často definován jako vstupní brána k informacím na webu – tedy jako první stránka, kterou uživatel použije, když hledá informace.

Jak portál jednoduše a výstižně definovat? Pokusím se o vlastní definici orientovanou na internetové portály: Portál je webová brána integrující různorodé informace z různých míst pod jednotnou střechu a nabízející služby a funkce pro získávání nebo výměnu informací (vyhledávání; zpravodajství; e-mail atp.) prostřednictvím tzv. portletů – portálových komponent zobrazujících libovolný obsah. Portál také často umožňuje personalizaci a kustomizaci.

Termín portál je ale v současné době na internetu možná až nadužíván, navíc se používá v různých významech často pro zcela odlišné systémy. Pro potřeby této práce je třeba portál kromě výše zmíněných vlastností konkrétněji vymezit, k čemuž slouží kapitola Portály pro informační vědu.

Portlet

Portlet (viz Obrázek 1) lze jednoduše charakterizovat jako základní stavební prvek portálu s často samostatnou funkcionalitou. Typicky se jedná o komponentu, která přináší oddělené informace – např. okénko s anketou nebo již zmiňovaný horoskop na portálu Centrum.cz. Obvykle jsou portlety umístěny v levé nebo pravé části, vizuálně oddělené od zbývajících částí portálu. Portlety ovšem mohou zabírat celé uživatelské rozhraní portálu nebo být zobrazeny kdekoli jinde na stránce. Portlety mohou zobrazovat vlastní obsah portálu nebo externí informace [Pokorný, 2007] odjinud (např. portlet s aktualitami spřáteleného webu zobrazenými pomocí RSS¹). Portlety je možno vícenásobně použít na kterékoli stránce portálu a zároveň je kdekoli odejmout [Netrefová, 2004].

Obrázek 1 - Ukázka portletu z portálu Centrum.cz

Personalizace

S portálem úzce souvisí možnost personalizace, což je přizpůsobení portálu individuálním potřebám uživatele. Opět použiji jako příklad portál Centrum.cz – uživatel zde má možnost upravit obsah jednotlivých částí (portletů), např. své znamení horoskopu, nebo zpravodajské servery, které se mu mají zobrazovat v přehledu. Jde tedy v podstatě o to, aby uživatel dostával pouze ty informace, o

¹ RSS je jednoduchá technologie, která umožňuje efektivní šíření informací. Pokusím se ji vysvětlit na jednoduchém příkladu – existuje množství zpravodajských a jiných serverů, které přinášejí pravidelně velké množství nových informací. Uživatel, který tyto informace potřebuje sledovat, musí mnohokrát denně navštívit webovou stránku zpravodajského serveru a aktuality tam zjišťovat – a to je problematické a neefektivní. RSS tento problém pomáhá řešit. Z nových článků, které na zpravodajském serveru vyjdou, bývá zpravidla automaticky vytvořen jednoduchý XML soubor, který obsahuje základní informace, např. Název článku, popis článku, datum a URL. Nyní hlavní úlohu splní tzv. RSS čtečka, která si v pravidelných intervalech tento XML soubor vyžádá, dekóduje ho a uživatele informuje o novinkách. Uživatel tedy pouze potřebuje nějakou čtečku použít, nastavit RSS kanál a nastavit periodicitu aktualizace. O nic víc se nemusí starat. Požadovaný webový dokument (např. článek z elektronického časopisu) pak zobrazí jedním kliknutím. Princip je podobný principu služby SDI, provedení je ale odlišné – informace si zde vyžádá sám uživatel. RSS čteček je velké množství, lze využít integrované čtečky např. v prohlížeči Firefox nebo v poštovním klientu Mozilla Thunderbird, použít samostatnou čtečku např. FeedReader nebo využít webovou čtečku, jako je Netvibes.

keré má zájem a ostatní, které ho nezajímají, mohl omezit nebo zcela zablokovat. Zároveň personalizace často přináší možnost změn chování celého portálu – např. výběr odlišného vzhledu (příkladem je opět nastavení portálu Centrum.cz), nastavení množství vyhledaných záznamů u vyhledávače atp. Personalizace se dotýká rovněž autentizace – aby mohl uživatel přizpůsobit portál svým potřebám, musí se přihlásit, aby se jeho data mohla uchovat. U internetových portálů je autentizace obvykle zajištěna pouze pomocí cookies v prohlížeči, podnikové portály nebo pokročilé internetové portály vyžadují přihlášení uživatele ke svému účtu.

Vortal

Ačkoli se termín vortal (či vortal) v českém knihovnickém prostředí příliš nepoužívá, nejde o řídko užívaný pojem – k 24. únoru 2008 ukazuje vyhledávač Google přibližně 174 tisíc výskytů (oproti 5740 výskytům v rámci domény CZ). Vortal je označován jako vertikální portál, tedy portál, který nabízí informace z jednoho oboru nebo velmi příbuzných oborů [NetDirect., 2006]. Portály pro obory knihovnictví a informační vědu splňují tuto charakteristiku a jedná se tedy o vortály. Přesto v této práci budu užívat rozšířenější termín portál.

Informační věda, knihovní věda, knihovnictví – definice

Abych mohl v diplomové práci analyzovat portály pro informační a knihovní vědu, je třeba tyto obory nejprve vymezit a definovat. Použiji stručné a výstižné definice z České terminologické databáze knihovnictví a informační vědy [Národní knihovna České republiky, 2007c]:

Knihovní věda: Vědní obor zkoumající proces informační komunikace v knihovnách. Vytváří metodiku práce s informačními zdroji a zabývá se funkcí, organizací, správou a činnostmi knihoven. Obvykle se chápe jako součást informační vědy.

Informační věda: V nejširším pojetí obecná věda o informaci (fyzikální, biologické, kulturní). V užším významu věda interdisciplinárního charakteru zabývající se zákonitostmi procesů vzniku, zpracování, měření, kódování, ukládání, transformace, distribuce a recepce informací ve společnosti. Jejím cílem je zabezpečit a racionalizovat sociální informační a komunikační procesy.

Knihovnictví: *Vědní, studijní a praktický obor, jehož předmětem jsou všechny aspekty činnosti knihoven a knihovnictví. Jako vědní a studijní obor je součástí informační vědy.*

Z definic vyplývá, že knihovní věda i knihovnictví jsou podmnožinou informační vědy. Proto si dovoluji použít ještě jednu zajímavou definici informační vědy z encyklopedie Wikipedia [Information science, 2008] (ve volném překladu):

Informační věda (také informační studia) je mezioborovým vědním oborem primárně zaměřeným na sběr, zpracování, vyhledávání a rozšiřování informací. Informační věda se zabývá využitím znalostí v organizacích a vzájemnými vztahy mezi lidmi, organizacemi a informačními systémy.

V diplomové práci tedy budu analyzovat portály zabývající se informační vědou obecně, jakož i portály zaměřené na jednotlivé výseky informační vědy – knihovnictví a knihovní vědu.

Portály pro informační a knihovní vědu

Vymezení portálů ve vztahu ke knihovnám bylo úkolem speciální pracovní skupiny LCPAIG (Library of Congress Portals Applications Issues Group) Kongresové knihovny ve Washingtonu (dále jen LC), ustanovené v polovině roku 2002. Jejím hlavním cílem bylo nalézt vhodné portálové řešení pro zaměstnance a uživatele LC a zároveň definovat hlavní funkce a specifika portálů [Library of Congress, 2002].

V červenci 2003 (po roce práce s analýzou trhu a testováním konkrétních portálových produktů) skupina předložila svá zjištění k veřejnému připomínkování². V něm je soupis nejdůležitějších vlastností, které by měl splňovat portál:

- Pomoci uživatelům nalézt a vybrat požadované cílové informační zdroje.
- Pomoci uživatelům určit nejužitečnější zdroje k jejich výzkumu poskytnutím efektivního uživatelského rozhraní a systémové architektury, která umožní rozdělení zdrojů do skupin a bohatý popis zdrojů.
- Poskytnout paralelní vyhledávání v různorodých zdrojích – licencovaných nebo volných elektronických zdrojů, databází, webových stránek a knihovních katalogů.

² List of Portal Application Functionalities for the Library of Congress: First Draft for Public Comment, July 15, 2003 – dokument ke stažení z <http://www.loc.gov/catdir/lcpaig/portalfunctionalitieslist4publiccomment1st7-22-03revcomp.pdf>

- Slučovat a spravovat výsledky vyhledávání – portál má zobrazovat stažené záznamy ve srozumitelné podobě a umožnit další práci s výsledky.
- Ukládat a exportovat výsledky vyhledávání – portál nabídne uživatelům funkce pro ukládání a export jako je optimalizace tisku, zaslání e-mailem a stažení záznamu.
- Linkovat výsledky vyhledávání na plný text nebo další nabídku služeb.
- Zajistit přístup ke zdrojům a funkcím portálu pouze oprávněným uživatelům [Library of Congress, 2003].

Skupina LCPAIG tedy na portál nahlíží v podstatě jako na paralelní vyhledávač, jehož hlavním smyslem je pomoci nalézt informační zdroje, umožnit v nich vyhledávat a nalezené výsledky sloučit do jedné přehledné množiny, přičemž uživatel může s vyhledanými záznamy dále pracovat. Podobný názor má i John D Byrum z LC – portál ve vztahu ke knihovnám definuje jako rozšíření knihovního katalogu (OPAC) o další funkce (již zmíněné paralelní vyhledávání a kontextové linkování na přidané služby), přesněji – knihovní portál je portálová aplikace s paralelním vyhledáváním [Byrum, 2005].

Portál pro informační a knihovní vědu ale není určen pro koncové uživatele knihoven, proto by měl nabídnout více než jen tyto funkce. Měl by více využít široké možnosti funkcí portálů, které využívá např. Centrum.cz na „obecném“ internetu (ve smyslu univerzálního portálu, neorientovaného na konkrétní obor). Přeneseně na Informační vědu a knihovnictví to může znamenat např. přinést zpravodajství z oboru, novinky, akce (školení, konference), diskusní skupiny, blogy apod. Takto by se dal zjednodušeně definovat ideální portál pro knihovníky a informační pracovníky.

Pro tuto diplomovou práci jsem tedy hledal portály, které splňují některá z výše popsaných vlastností. Překvapivě se ukázalo, že kromě českých a slovenských portálů neexistuje mnoho dalších splňujících vymezená kritéria.

Existuje množství zahraničních portálů, více či méně souvisejících s informační vědou a knihovnictvím, které jsou na hranici zařaditelnosti do této diplomové práce. Často se jedná o velmi zajímavé informační zdroje pro knihovníky. Spíše ale než jako portál, který jsem definoval výše, se jedná o databáze webových zdrojů nebo

adresáře či katalogy. Jako jediného reprezentanta tohoto typu, který nicméně není jen adresářem, jsem v diplomové práci (kapitola o zahraničních portálech) analyzoval Knihovní portál UNESCO. V českém prostředí se jedná např. o portál Knihovny (<http://www.knihovny.cz>), který není portálem pro informační vědu, ale slouží jako portál pro koncové uživatele knihoven (dal by se přirovnat k funkcím Portálu veřejné správy³, zejména v oblasti životních situací, ovšem orientovaný na prostředí informací a knihoven) a přináší mimo jiné adresář knihoven (s linkováním do báze ADR provozované v Národní knihovně České republiky), popis služeb a mnoho dalších užitečných informací. Přesto ale portál nesplňuje vymezená kritéria. Stejně tak nebudu analyzovat např. webové stránky Svazu knihovníků a informačních pracovníků (<http://skip.nkp.cz>), jelikož se nejedná o portál, či web organizace IFLA (<http://www.ifla.org>).

Podobně předmětem této diplomové práce nejsou např. otevřené archivy elektronických tisků pro obor informační věda, jako je E-LIS (E-prints in Library and Information Science) nebo DoIS (Documents in Information Science) ad. či komerční oborové bibliografické nebo abstraktové databáze, jako je LISA (Library and Information Science Abstracts), ISTA (Information Science & Technology Abstracts) ad., ačkoli často splňují některé charakteristiky portálů uvedené v předchozích kapitolách.

³ Portál veřejné správy České republiky je dostupný na adrese <http://portal.gov.cz/>. kromě dalších informací přináší i tzv. životní situace, což je velké množství možných situací, ve kterých figuruje občan a veřejná správa. V portálu je podrobně vysvětleno, jak situace řešit (např. vydání občanského průkazu).

Elektronické studijní texty

Portál Elektronické studijní texty (viz Obrázek 2; dále jen EST nebo portál) je dílem Ústavu informačních studií a knihovnictví (dále jen ÚISK) Univerzity Karlovy v Praze. Navazuje na výukový CD-ROM Informační studia a knihovnictví v elektronických textech I., který byl vydán v roce 2003 jako výsledek projektu Interaktivní modulární výukový systém na podporu informačního a knihovnického vzdělávání z programu VISK 2 [Celbová, 2003]. Cílem portálu je sloužit jako informační zdroj pro podporu celoživotního vzdělávání knihovníků a informačních pracovníků. Portál vznikl díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky (dále jen MK ČR) v programu VISK 2 v roce 2007.

MAPA PORTÁLU PŘÍSTUPNOST KONTAKT

Ústav informačních studií a knihovnictví
ELEKTRONICKÉ STUDIJNÍ TEXTY

ÚVOD STUDIJNÍ TEXTY ONLINE TESTY FOTOGALERIE DALŠÍ PRAMĚNY O PROJEKTU

Martin Ledinský nastavení vrátit odhlásit se

anketa - metalib uk

Využíváte MetaLib UK pro práci s inf. zdroji univerzity?

ano, často 41.82%
téměř vůbec, preferuji jiné nástroje 21.82%
nikdy jsem to nepoužil(a) 36.36%

Hlasů : 55 Výsledky Ankety

novinky

- Seďačka z knihovny budoucnosti 24.03.2008
- Problémy s přihlášením 18.02.2008
- Debata o návrhu budovy NK - video 04.01.2008
- Komentáře a připomínky vítány! 20.12.2007

Co tady naleznete ...

Autor: PhDr. Richard Papik, Ph.D. Poslední změna: Pondělí 24.03.2008 08:51

Tento informační portál nabízí studentům a všem dalším zájemcům o obor informační vědy a knihovnictví **elektronické studijní texty**, **online testy**, sbírky **fotografií a videí**, odkazy na **další zdroje informací** z oboru. Využití je zcela **zdarma**, ale vyžaduje **registraci**. Obsah portálu je přístupný až po přihlášení.

Upozornění: z důvodu pětadvacátých potíží systému komunikovat s LDAP UK je možné k obsahu přistupovat pouze pomocí účtů v JIB.

Všechno online :-)
Tady a teď!

Obrázek 2 - Portál Elektronické studijní texty

Portál slouží nejen studentům ÚISK Univerzity Karlovy v Praze, ale zároveň i všem studentům těchto nebo příbuzných oborů na dalších školách, jakož i knihovníkům a informačním profesionálům, ale také zájemcům o obor a jeho fanouškům.

Obsah portálu tvoří primárně digitální sbírka studijních textů. V současné době je to 30 materiálů od 21 autorů, převážně pedagogů ÚISK, včetně studentů doktorandského a magisterského studia, absolventů a dalších autorů. Všechny studijní texty jsou ve formátu PDF. Texty jsou opatřeny základními popisnými údaji – autor, název, stručný popis a klíčovými slovy. Jak všechny popisné údaje, tak samotný obsah jsou plnotextově indexovány, což umožňuje rychlé a přesné vyhledávání. Kromě samotných studijních textů tvoří obsah portálu online studijní testy, fotogalerie a seznam užitečných odkazů. Obsah portálu podrobněji rozeberu v kapitole Popis uživatelského rozhraní.

Popis uživatelského rozhraní

Přihlášení do portálu

Pro přístup k obsahu portálu se musí uživatel nejprve přihlásit. Rovnou se přihlásit prostřednictvím přihlašovacího portletu mohou všichni studenti a pedagogové Univerzity Karlovy v Praze, neboť EST je napojen na Centrální autentizační služby UK (CAS UK) prostřednictvím LDAP serveru UK. Nezbytnou podmínkou ovšem je, aby si student či pedagog vyzvedl identifikační průkaz. Přihlašovacím jménem pro studenty a pedagogy UK je osobní číslo na identifikačním průkazu (ISIC, ITIC či zaměstnanecké kartě) pod fotografií. Heslo obdrží každý při výdeji identifikačního průkazu. Pokud bylo heslo pro nečinnost deaktivováno nebo ho jeho držitel zapomněl, může si ho znovu aktivovat na stránkách CAS UK na adrese <http://ldap.cuni.cz>. Ostatní uživatelé mimo UK, pokud jim dříve nebyl zřízen individuální účet, mohou od února 2008 využívat volnou registraci do Jednotné informační brány (více v kapitole Budoucnost a další rozvoj). Povinnost registrace, případně využití existujících účtů v rámci UK, není vyvolána potřebou omezení přístupu ke studijním textům, ani z důvodu evidence uživatelů vstupujících na EST, nýbrž pouze snahou poskytnutí personalizovaných služeb uživatelům. Tyto služby budou vysvětleny dále v textu.

Úvodní stránka, přístupnost a základní orientace

Pro práci s portálem EST stačí webový prohlížeč a připojení k internetu. To je jeden z rozdílů oproti výukovému CD-ROM ÚISK z roku 2003. Zdrojový kód portálu je validní a proto čitelný všemi prohlížeči, které podporují platné webové standardy. Portál byl navržen tak, aby byl plně přístupný podle doporučení Web Content Accessibility Guidelines (WCAG v1.0)⁴. To znamená i možnost usnadnění pro zrakově a jinak znevýhodněné uživatele v podobě podpory změny velikosti písma a použití základních klávesových zkratk (např. pro titulní stranu, mapu portálu ad. – jedná se o užitečnou funkci, např. portál Seznam.cz s velkým ohlasem uvedl tuto funkci 19. března 2008⁵). Pro nastavení a informace o těchto funkcích slouží odkaz Přístupnost vpravo nahoře nad vyhledávacím políčkem. Na tomto místě stojí za zmínku říci, že portál je vytvořen tak, aby byl „čitelný“ i pro hlasové čtečky (webové prohlížeče s hlasovým výstupem). Portál úspěšně prošel HTML validací konsorcia W3C (platné XHTML 1.0) [W3C, 1994b].

Orientaci v portálu usnadňuje jeho obsahová mapa (odkaz Mapa portálu nalevo od odkazu Přístupnost). Ta v přehledném seznamu ukazuje jednotlivé prvky EST. Novinky portálu jsou přehledně zobrazeny v portletu vlevo pod portletem přihlášení a anketou. Jsou opatřeny RSS kanálem.

Portál je jednojazyčný, veškeré materiály jsou v českém jazyce. Výjimkou je informační stránka, dostupná pod odkazem English, kde jsou uvedené základní informace o portálu v anglickém jazyce. Slouží případným zahraničním návštěvníkům pro orientaci. Ovládací prvky portálu jsou vícejazyčné a záleží na uživateli, jaký jazyk mu více vyhovuje a jaký si zvolí. Množství jazyků k nastavení je téměř 150. O dalších možnostech nastavení se zmíním dále v textu.

⁴ Směrnice k přístupnosti webového obsahu (Web Content Accessibility Guidelines 1.0 – WCAG v 1.0) jsou nezávazné metodické pokyny vydané konsorciem W3C v květnu 1999. Jejich cílem je přispět k zajištění přístupnosti webových stránek pro znevýhodněné uživatele. V současné době existuje návrh směrnic verze 2.0 (z 11. listopadu 2007).

⁵ Seznam se stal dostupnější hendikepovaným. *Novinky.cz* [online]. 19. 3. 2008 [cit. 2008-03-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.novinky.cz/clanek/135735-seznam-se-stal-dostupnejsi-hendikepovany.html>>.

Pro přístup ke studijním textům a testům je třeba se přihlásit (viz předchozí kapitola Přihlášení do portálu). Bez přihlášení je k dispozici úvodní stránka, anketa, novinky, mapa portálu, fotogalerie a další prameny a zároveň seznam všech elektronických textů, aby i neregistrovaní uživatelé věděli, jaký obsah se nabízí. Na všechny tyto a další prvky vedou z úvodní stránky odkazy – ve formě navigačních záložek pod grafickým logem portálu.

Studijní texty

V rámci této kapitoly budu na většině míst používat pro zjednodušení výraz „text“ jako náhradu za studijní text, dostupný v rámci portálu. Jedná se v podstatě o elektronické knihy, označované anglickým termínem e-book, nikoli digitalizované, ale přímo elektronicky vytvořené.

Pro přístup ke studijním textům slouží odkaz Studijní texty v navigační liště. Po klepnutí na odkaz se zobrazí navigační portlet se jmény všech autorů textů. Je možné buď klepnout na konkrétního autora, případně použít první odkaz Celkový výpis, který zobrazí všechny texty v přehledném seznamu.

U každého autora textu je jeho osobní profil, kde uživatel nalezne životopis autora s jeho fotografií, a kde má možnost zaslat autorovi zprávu (která mu bude doručena na jeho e-mailovou adresu). Zároveň zde uživatel nalezne souhrnný seznam všech autorových textů. Pod osobním profilem autora je odkaz na studijní text, případně texty. Každý text je opatřen popisem a klíčovými slovy. Text je ke stažení ve formátu PDF (verze 1.3 – v podstatě shodná s PDF/A [PDF Tools, 2007], rozdíl je v tom, že ve verzi 1.3 jsou zachovány hypertextové odkazy, které PDF/A nepodporuje), pro který je třeba mít na počítači nainstalovaný program Adobe Reader, případně jiný software, který umí zobrazit standard PDF. Všechny studijní texty mají jednotný styl formátování, jednotné fonty a jsou opatřeny elektronickým obsahem.

Aby uživatel nemusel celý text hned přímo stahovat do svého počítače, může využít jeho náhled, který je přístupný pod ikonkou stránky s lupou. V novém okně se mu tak zobrazí náhled v prostém textu, který sice postrádá formátování, nicméně dobře poslouží pro základní přehled. Text je v portálu zároveň opatřen datem vložení, to je důležité z toho důvodu, aby uživatel měl možnost zjistit, že byl text aktualizován.

Výjimkou ve formátu studijních textů je přidáný materiál k textům Mgr. Zdeny Hrazdírové z Katedry tělesné výchovy Filozofické fakulty UK. K praktické příručce Gymnastika u počítače jsou přidány tři videa se soubory cviků, dohromady čítajících více než 40 minut. Materiál o zdravotní gymnastice není přidán na portálu EST pro obor knihovnictví a informační vědu v žádném případě omylem – zdravotní problémy způsobené jednostrannou zátěží při sezení u počítače bohužel s našimi obory úzce souvisí.

Zpětná vazba a možnosti další práce s texty

Pro autory studijních textů je důležité, aby ke svým pracím získali od uživatelů zpětnou vazbu. Uživatelé mohou autora buď přímo kontaktovat zasláním zprávy, jak bylo zmíněno v předchozím odstavci, nebo mohou zanechat u každého studijního textu svou poznámku. Jedná se v podstatě o funkci diskuse ke každému textu.

U každého textu, stejně jako u každé jiné části portálu EST, má dále uživatel k dispozici tyto funkce, které níže vysvětlím:

- Odeslání odkazu na text e-mailem
- Tisk stránky
- Optimalizace zobrazení – přepnutí do celoobrazovkového režimu

Odeslání odkazu na text e-mailem je užitečná funkce, která bývá nejčastěji využívána tím způsobem, že uživatel informuje jiného uživatele o existenci textu, případně tuto informaci zašle uživatel přímo sobě. Email obsahuje název a popis studijního textu spolu s přímým odkazem. Užitečné je také přidání poznámky (např. s uvedením konkrétní kapitoly pro prostudování). K odeslání odkazu na text e-mailem slouží ikona obálky.

Klepnutím na ikonu tiskárny se otevře okno Tisk (záleží na použitém operačním systému uživatele) pro výběr konkrétní tiskárny. Potvrzením tiskárny dojde k vytištění stránky na uživatelské tiskárně. Tiskový výstup je optimalizován – jsou z něj odstraněny všechny prvky, které by komplikovaly tisk. Zejména se jedná o grafické prvky portálu – logo a o všechny portlety, včetně navigace a patičky.

Optimalizace zobrazení funguje na podobném principu jako optimalizace tisku – z portálu jsou odstraněny některé prvky, aby byla stránka lépe čitelná např. na monitorech s nízkým rozlišením. Jde o analogickou funkci k optimalizaci okna internetového prohlížeče pomocí klávesy F11 (na operačních systémech Windows, např. u prohlížečů Firefox nebo Microsoft Internet Explorer), kdy dojde k odstranění stavového řádku, panelu adresy ad. Optimalizace zobrazení se aktivuje pomocí ikony vpravo od ikony tisku (viz předchozí odstavec). Funkce je aktivní i při dalších přihlášeních do té doby, dokud uživatel nepřepne pomocí ikony zobrazení zpět na původní vzhled, případně dokud uživatel nesmaže v prohlížeči soubory cookies⁶.

Archiv textů

V navigačním portletu, ve kterém je jmenný rejstřík autorů, je na posledním místě umístěn odkaz Archiv starších textů. Ten vede na seznam téměř padesáti vybraných starších studijních textů (rovněž ve formátu PDF) z výukového CD-ROM Informační studia a knihovnictví v elektronických textech I, vydaného v roce 2003. Jedná se o starší výukové materiály, které jsou však přesto stále cenným informačním zdrojem. Jedním z cílů uvedení těchto textů na novém portálu bylo obejít limitu původního vydání – původní CD-ROM totiž již na některých počítačích nemusí být čitelný. Aby se zamezilo problémům ve vyhledávání v rámci portálu, kdy by uživatel dostával velké množství výsledků ze starých textů na úkor textů nových, byly z vyhledávání staré materiály vyloučeny – nejsou plnotextově indexovány, vyhledávání v nich není možné.

⁶ Cookie – malé množství dat, které (při návštěvě webové stránky využívající cookie) internetový prohlížeč ukládá do počítače uživatele. Data jsou pak při každé další návštěvě stránky posílána jejímu webovému serveru pro identifikaci uživatele [HTTP cookie, 2008]. Cookies se používají pro umožnění uchování uživatelských preferencí (např. vyhledávače), pro uložení nákupního košíku v elektronickém obchodě ad. Je užitečné zmínit, že cookie mohou sloužit při narušení soukromí uživatele – umožňují dlouhodobé sledování chování uživatele např. pro cílenou reklamu atp.

Online testy

Oddíl Online testy v současné době zahrnuje pět elektronických testů, které se vztahují k obsahu konkrétních textů. Jejich účelem je dát uživateli možnost procvičit si probranou látku a přispět tak k jejímu lepšímu porozumění a zopakování. Každý test obsahuje různé množství otázek (přibližně od jedné desítky do několika desítek) s různým počtem možných odpovědí (obvykle tři). Uživatel prochází testovacími otázkami (viz Obrázek 3) a po odeslání odpovědi na poslední otázku je test vyhodnocen. Podle počtu správných odpovědí je výkon uživatele oznámkován. Je zobrazen počet správných odpovědí a zároveň vygenerován přehled správných odpovědí porovnaných s odpověďmi zadanými uživatelem. Pokud se uživateli test napoprvé nepovede, může ho z této stránky spustit znovu. Ideální stav oddílu Online testy je takový, aby byl ke každému textu zároveň dostupný i test.

The screenshot shows a web interface for an online test. At the top, there is a navigation bar with orange tabs: ÚVOD, STUDIJNÍ TEXTY, ONLINE TESTY, FOTOGALERIE, DALŠÍ PRAMENY, and O PROJEKTU. Below the navigation bar, the user's name 'Martin Ledínský' and links for 'nastavení', 'vrátit', and 'odhlásit se' are visible. The main content area displays the test title 'Test: Obchodní modely informační ekonomiky' and the text 'Testové otázky k textu "Klíčové aspekty rozvoje obchodních modelů informační ekonomiky na počátku 21. století"'. The current question is 'Otázka 1/6' and asks 'Roli a hodnotu informace v ekonomickém prostředí zkoumá vědecká disciplína zvaná:'. There are three radio button options: 'informační ekonomika', 'ekonomie informací', and 'ekonomika informační společnosti'. Below the options is a button labeled 'odeslat'. At the bottom of the page, there is a footer with the text '© Ústav informačních studií a knihovnictví - FF UK, 2007-8. Portál vznikl díky finanční podpoře VÍSK 2, MK ČR.'

Obrázek 3 – Ukázka online testu z Informační ekonomiky

Fotogalerie a další prameny

Fotogalerie v portálu EST slouží převážně pro odlehčení a odreagování se po studiu textů a testování znalostí v online testech. V současné době jsou v portálu dvě podskupiny fotografií – fotografie exteriérů a interiérů knihoven. Autorkou všech fotografií je Mgr. Linda Skolková. Možnosti využití fotogalerií v rámci portálu EST jsou širší, v budoucnu budou pravděpodobně rozvinuty.

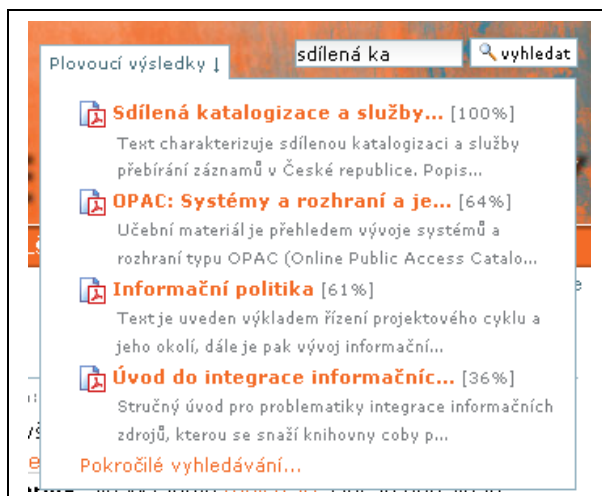
Další prameny představují jednoduchý odkazový rozcestník na důležité informační zdroje pro studenty UISK a dalších knihovnických škol, jakož i profesionálních knihovníků a informačních pracovníků. V tomto oddílu je i složka se zajímavými streamovanými⁷ video nahrávkami – např. sestřih debaty o návrhu nové budovy Národní knihovny České republiky Jana Kaplického. Je důležité zmínit, že videa nejsou uložena v portálu, nýbrž na serveru YouTube. I samotné jejich přehrávání je přímo ze serveru YouTube, v portálu EST jsou videa pouze vnořená. Přesto však umožňují přidávání poznámek od uživatelů a samozřejmostí je i jejich popis.

Vyhledávání v portálu

Vyhledávat v portálu je možné dvěma způsoby – pomocí rychlého a pokročilého vyhledávání. Rychlé vyhledávání je umožněno z vyhledávacího pole umístěného v horní části s logem. Je tak pohodlně k dispozici z jakékoli části nebo konkrétní stránky portálu. Pro rychlé vyhledávání je použita technologie plovoucích výsledků vyhledávání (viz Obrázek 4), které jsou zobrazeny okamžitě poté, kdy dojde ke shodě s uživatelským dotazem. Dotaz tedy není nutné potvrzovat (např. tlačítkem Vyhledej či OK) a výsledky se zobrazují okamžitě v průběhu psaní dotazu – např. již při zadání několika prvních znaků vyhledávacího termínu. Po dopsání termínu jsou v plovoucím okně zobrazeny všechny výsledky, které vyhovují dotazu. Míra relevance je zohledněna pořadím výsledků v okně a zároveň vyjádřena procentuálně. Pokud výsledek uživateli vyhovuje, stačí v okně klepnout na název dokumentu, který je aktivním hypertextovým odkazem. Pokud si chce uživatel výsledek podrobněji projít, použije volbu Zobrazit vše. Vyhledaný seznam se mu tak zobrazí na samostatné stránce, která přináší větší přehlednost. Pro možnost vrátit se k výsledkům později je seznam automaticky opatřen RSS kanálem. V převážně většině případů je dotaz rychle a přesně vyhodnocen přímo v plovoucím okně bez nutnosti zpřesňovat vyhledávání. Pokud je to ale potřeba, stačí v okně dole klepnout na odkaz Pokročilé vyhledávání. Pomocí něho je možno dotaz podrobněji specifikovat, např. podle autora dokumentu, klíčového slova nebo stáří dokumentu.

⁷ Streamování multimédií (na webu – zejména audia a videa) znamená, že datový tok přijímaný ze sítě není přímo ukládán na pevný disk počítače, ale je hned přehráván. Z toho plyne hlavní výhoda, že není nutné čekat, až se video nebo audio soubor celý stáhne (což může u pomalého připojení a velkého souboru trvat dlouhou dobu), ale je k dispozici pro přehrávání v podstatě ihned. Na druhou stranu hlavní nevýhodou streamovaného webového obsahu je nemožnost opakovaného přehrávání souboru v případě nedostupnosti připojení k síti [České vysoké učení..., 2004].

Vyhledávání podle klíčových slov a autora je usnadněno tím, že je v rolovací nabídce nabídnut jejich seznam.

Obrázek 4 - Plovoucí okno výsledků vyhledávání

Je důležité zmínit, že je portál nastaven tak, aby indexoval pouze samotné studijní texty ve formátu PDF, aby se výsledky nezanášely materiály, které uživatel obvykle nechce vyhledávat (např. odkazy, obrázky atp.) [Pokorný, 2008].

Budoucnost a další rozvoj Elektronických studijních textů

V březnu 2008 byla potvrzena grantová podpora z programu VISK 2 vyhlášeného MK ČR, který umožní další rozvoj portálu. Připravuje se hlavně přidání dalších studijních materiálů. Zajímavou možností obohacení portálu vidí autoři v oslovení některých zahraničních škol oboru knihovnictví a informační věda a získání některých studijních materiálů v anglickém jazyce. Kromě elektronických textů bude důraz kladen i na online testy, o které je mezi uživateli EST značný zájem. V ideálním případě by ke každému studijnímu textu vznikl zároveň i test, na kterém by si uživatelé vyzkoušeli pochopení a znalost textu.

V editační části portálu se plánuje implementace PDF generátoru, který by významně zrychlil a ulehčil práci s úpravou textů a jejich konverzí. Jako další rozvoj je plánován větší příklon k filozofii Webu 2.0, konkrétně umožnění hodnocení (ranking) a tagování.

Bez ohledu na to, jak dopadne žádost o grant ve VISK 2, byla již v průběhu ledna a února 2008 rozšířena autentikace do portálu. Kromě napojení na adresářovou službu LDAP Univerzity Karlovy v Praze byl připojen další LDAP server Jednotné informační brány. LDAP JIB v současné době obsahuje více než 2000 uživatelských účtů. Všichni současní uživatelé JIB a oborových bran, z nichž knihovníci tvoří „tvrdé jádro“, tak mohou využít stejné přihlašovací jméno a heslo pro přihlášení do portálu elektronických textů. Hlavní výhoda a smysl připojení LDAP JIB je však v umožnění samoobslužné registrace do portálu. Při registraci na adrese http://www.jib.cz/skripty/registrace/user_edit.php?lng=cze stačí vybrat a vyplnit přihlašovací jméno, heslo a e-mailovou adresu.

Informace pro knihovny

Portál Informace pro knihovny (viz Obrázek 5; dále jen IPK) vytváří Knihovnický institut Národní knihovny České republiky a je součástí webových stránek NK ČR. Portál IPK je dostupný na adrese <http://knihovnam.nkp.cz>. Původně vznikl (kolem roku 1998) jako publikační platforma pro potřeby zveřejňování dokumentů tehdejšího Odboru knihovnictví NK ČR (ještě v rámci původních statických stránek NK ČR), nicméně postupem času se rozrostl a jeho účel se rozšířil na informování celé knihovnické odborné veřejnosti [Pilař, 2003].

Obrázek 5 - Informace pro knihovny

Portál IPK byl původně tematicky rozdělen do tří částí:

1. Oborové sekundární informační zdroje
2. Primární elektronické odkazy oboru
3. Informace o jednotlivých odděleních odboru knihovnictví NK ČR

Obsah oddílů zůstal v současné verzi portálu zachován, ale struktura se změnila. Více o struktuře a obsahu v kapitole Popis uživatelského rozhraní.

Technické řešení IPK

V roce 1998, kdy vznikla první verze IPK, šlo jen o statické HTML stránky v rámci webu NK ČR. Přibližně v roce 2002 byl vybrán redakční systém pro novou verzi webových stránek NK ČR. Jednalo se o komerční systém české společnosti S.Factory, s.r.o. Pro portál IPK byla použita jeho modifikace, která umožňovala

editaci HTML kódu. Tento systém se pro IPK používá do dnešního dne. Práce s ním funguje tak, že základ stránek je pro větší komfort editace vytvořen (bez hlavičky HTML) v programu Adobe Dreamweaver a systém S.Factory stránku obalí grafikou a navigací (generovanou pomocí PHP)⁸. Způsob práce a funkce portálu pracovníkům Knihovnického institutu vyhovují, na druhou stranu používaný redakční systém nenabízí přinejmenším některé funkce, které by práci ulehčily (např. archiv novinek, automatické RSS kanály ad. – podrobněji v následující kapitole).

Popis uživatelského rozhraní IPK

Portál IPK má jednoduchou a přehlednou grafiku, vycházející do značné míry z grafiky webových stránek NK ČR. Úvodní stránka je pod logem NK ČR a názvem portálu rozdělena na čtyři sloupce.

Celý levý sloupec je tvořen portletem aktualit IPK. U aktualit je zobrazen název, který je aktivním hypertextovým odkazem na příslušné místo portálu, kde se aktuální informace vyskytuje. Některé aktuality se netýkají přímo obsahu IPK, ale vedou na jiné webové stránky. Aktuality jsou seřazeny přehledně, ale chybí mi u nich informace o datu přidání, která bývá na portálech u novinek obvykle uváděna. To se nicméně zájemce o novinku na IPK dozví obvykle po klepnutí na odkaz přímo na cílové stránce v IPK. U novinek odkazujících na jiná místa mimo IPK to však nemusí být pravidlem. Zároveň by pro uživatele mohlo být užitečné, aby v portletu aktualit byl odkaz na přehled starších novinek (archiv novinek – podle informací Mgr. Jindřicha Pilaře redakční systém automatické vytváření archivu novinek neumožňuje).

V pravém sloupci je umístěno vyhledávací políčko pro hledání na stránkách a několik dalších funkcí a odkazů. Při vyhledávání v rámci IPK jsou hledané výrazy automaticky spojovány booleovským operátorem AND a zároveň je aplikováno levostranné i pravostranné rozšíření. Uživatel může používat další booleovské operátory OR a NOT. Podporováno je i vyhledávání frází (dotaz je třeba zadat do dvojitéch uvozovek, jako u vyhledávače Google nebo v JIB). Možnosti vyhledávání

⁸ Informace použité v této kapitole a jinde v textu o portálu IPK, které nejsou citovány v bibliografickém přehledu, byly získány v průběhu osobního rozhovoru s Mgr. Jindřichem Pilařem z Knihovnického institutu NK ČR dne 18. března 2008.

jsou na stránce s výsledky vyhledávání přehledně popsány (Návod k vyhledávání). Na stránce výsledků vyhledávání je zobrazen celkový počet nalezených výskytů, celková doba hledání a počet záznamů zobrazených na stránce. Při větším množství nalezených výsledků je možné nastavit, kolik záznamů se bude na stránce zobrazovat (možnosti jsou 10, 50 a 100 záznamů). Jednotlivé záznamy jsou zobrazeny formou číslovaného seznamu, kde název záznamu je aktivním hypertextovým odkazem na cílovou stránku. Bohužel se zde u všech vyhledaných záznamů zobrazuje informace z hlavičky stránky, kde je u značky Název (<title>) vždy text „Informace pro knihovny – Knihovnický institut NK ČR“, místo skutečného názvu konkrétní stránky (jde o technický nedostatek použitého redakčního systému, který neumožňuje, aby jednotlivé stránky IPK měly samostatnou HTML hlavičku). Dále jsou zobrazeny první dva řádky z textu, na řádku níž je pak rozepsané aktivní URL.

Pod vyhledávacím políčkem je ikonka s odkazem RSS kanálu portálu IPK. RSS kanál je vytvářen z aktualit portálu. Není generován automaticky, vytváří ho technický redaktor IPK. Výhodou tohoto způsobu vytváření je to, že je možné vyřadit aktuality s menším významem, nevýhodou je pracnost a časová náročnost. Použitý redakční systém automatické generování RSS nicméně neumožňuje. Protože ne všichni uživatelé znají a používají technologii RSS, je na adrese http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=11_InformaceRSS.htm funkce RSS podrobně popsána a uživatel je z textu nasměrován i na nejčastěji používané RSS čtečky. Pod ikonou RSS je dále v pravém sloupci k dispozici odkaz na anglickou verzi portálu (rozeberu dále podrobněji) a odkaz na statistiky přístupů. Kromě toho jsou zde ikony odkazující na oborovou bránu KIV (vytvářející virtuální spojení s KIV), na WebArchiv a Portál Evropské knihovny (The European Library).

Anglická verze je dostupná na adrese <http://knihovnam.nkp.cz/english/> (odkaz vede z ikony anglické vlajky). V anglické verzi jsou přeloženy základní informace ze všech kapitol a podkapitol portálu. Rozsah celého překladu je úctyhodný, z portálů hodnocených v této práci jde o největší rozsah. U anglické verze není použito integrované vyhledávání (funkce redakčního systému) jako u české verze. Vyhledávání je řešeno jiným způsobem – zapojením vyhledávacího pole, které odkazuje na indexované stránky anglické verze IPK ve vyhledávači Google.

Dva střední sloupce úvodní stránky, odkud vedou odkazy na obsah portálu, jsou rozděleny na tyto oddíly:

- Oborové báze dat a informační přehledy
- Odborné činnosti a poradenství
- Legislativa, doporučení, standardy
- Vzdělávání – akce
- Statistika, přehledy, průzkumy, dokumenty
- Adresáře, kontakty, E-konference
- Programy podpory knihoven
- Spolky, sdružení, poradní orgány
- Knihovnický institut (KI)
- Knihovnické soutěže a ceny

Každý z oddílů se dělí na více pododdílů. Ty jsou rovněž zobrazeny ve středových sloupcích.

Stěžejní první oddíl Oborové báze dat a informační přehledy odkazuje na databáze vytvářené a provozované přímo v NKČR: KKL – databáze knihovnické literatury, TDKIV – česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy, KSL – anglicko-český a česko-anglický oborový terminologický slovník, KZK – oborová databáze zkratk. Dále odkazuje na významná knihovnická periodika v České republice a na Slovensku a na zahraniční bibliografické a abstraktové databáze (LISA, LLIS Fulltext, LISTA, ISTA, ELIS). Rovněž odkazuje na oborovou bránu KIV a aktuality z domova a ze světa.

Druhý oddíl Odborné činnosti a poradenství řeší zejména tyto odborné aktivity:

- Akvizice
- Elektronické informační zdroje
- Katalogizace, zpracování
- Správa a organizace knihovního fondu
- Ochrana knihovních fondů

- Digitalizace
- Služby
- Výstavba a rekonstrukce knihoven
- Automatizované knihovnické systémy
- Regionální funkce veřejných knihoven
- Ekonomika a řízení knihoven
- Čtenářství
- Práce s dětmi a mládeží
- Terminologie (TDKIV)
- Měření výkonu a kvality v knihovnách
- Půjčování DVD

Další hlavní oddíly obsahují podkapitoly výstižně vyjmenované již v názvu oddílů, proto je nebudu vypisovat jako v předchozím případě. Zmíním ještě podkapitulu Příprava oborové brány KIV (pracovní materiály) v rámci oddílu Statistika, přehledy, průzkumy, dokumenty, která je důležitá vzhledem k předmětu této práce. Podkapitola obsahuje zejména metodické dokumenty popisující vznik oborové brány KIV, které je možné aplikovat na další oborové brány.

Za téměř deset let existence (pět let se současným redakčním systémem) se portál IPK významně rozrostl, odhadem dnes obsahuje více než 2000 jednotlivých webových stránek, PDF dokumentů a dokumentů MS Word. Hlavním odpovědným redaktorem IPK je dr. Vít Richter, hlavním technickým redaktorem je Mgr. Jindřich Pilař, nicméně na obsahu IPK pracuje celý tým pracovníků Knihovnického institutu NK ČR. Tisíce dokumentů v portálu s sebou přinášejí problém dočasnosti a neaktuálnosti odkazovaných dokumentů (webových stránek, souborů atp.). Proto v rámci IPK probíhá periodická kontrola všech HTML odkazů. Kontrola se provádí jako kombinace automatizované a ruční práce – redakční systém i HTML editor Adobe Dreamweaver vygeneruje zprávy s neplatnými odkazy, které je pak nutné ručně procházet, zjišťovat skutečný stav a opravovat na příslušných místech. Ryze automatizované řešení kontroly platnosti odkazů se podle slov Mgr. Jindřicha Pilaře z Knihovnického institutu NK ČR neosvědčilo. Kontrola a oprava odkazů je vzhledem k množství obsahu náročný a zdlouhavý proces.

Přístupnost

Portál IPK není speciálně upravován pro potřeby zrakově znevýhodněných. Přesto je poměrně přehledný. Při validaci zdrojového kódu IPK bylo při HTML validaci nalezeno dohromady 78 chyb, validace kaskádových stylů IPK přinesla dohromady šest chyb. Většina chyb v HTML kódu je způsobena tím, že redaktoři IPK nemají možnost editovat kaskádové styly portálu, čímž je výrazně omezeno formátování. Jako jediná možnost jsou tedy úpravy formátování řešeny v kódu HTML, což někdy bohužel odporuje standardům.

Budoucnost

Je pravděpodobné, že současné možnosti redakčního systému portálu IPK, který je bez větších úprav používán již od roku 2002, přestanou v budoucnu vyhovovat. Jako možné řešení se nabízí využití oborové brány KIV a přechod na CMS systém Plone. Nešlo by o jednoduchý proces, protože by bylo nutné vyřešit migraci několika tisíc dokumentů, které budou v portálu IPK. Na druhou stranu by Plone nabídl podstatně širší spektrum služeb a možností organizace práce jednotlivých redaktorů. Plone by u některých redaktorů mohl pro snadnější práci nabídnout jednodušší možnosti editace, pro technicky zdatné redaktory by přinesl více možností – např. díky napojení externího HTML editoru (např. Adobe Dreamweaver).

Knihovnictví a informační věda

Historie

Portál a oborová brána Knihovnictví a informační věda (viz Obrázek 6), dostupný na adrese <http://kiv.jib.cz> vznikl v rámci projektu 1N Koordinovaná tvorba oborových informačních bran (dále jen KTOIB)⁹, který běží od roku 2004. Cílem projektu je postupně vybudovat systém celkem 24 samostatných bran, pokrývajících 24 oborových skupin Konspektu¹⁰, kde každá brána nabídne uživateli ucelené prostředí pro práci s oborovými informačními zdroji (vyhledávání zdrojů, vyhledávání ve zdrojích). KTOIB je jeden z návazných projektů Jednotné informační brány. V první fázi projektu KTOIB měly vzniknout první dvě oborové brány pro obory

⁹ Více informací na Info portálu JIB: <http://info.jib.cz/oborove-brany>

¹⁰ Metoda popisu knihovních fondů vzniklá v USA [Národní knihovna České republiky, 2002b]. Pomocí ní je možná i oborová klasifikace.

Knihovnictví a informační věda (KIV) a Hudba. Oba zmíněné obory patří ke specializacím NK ČR. Řešitelem KIV je Knihovnický institut NK ČR spolu s ÚISK FF UK a Ústavem výpočetní techniky UK, který zajišťuje technické řešení a správu.

Obrázek 6 - Portál Knihovnictví a informační věda

V projektu KTOIB nejde jen o vytvoření prostředí oborové brány, ale i o vytvoření základní metodiky, pomocí které budou následně moci vznikat brány pro další obory [Bartůňková, 2007]. Na tomto místě je rovněž vhodné zmínit cílovou skupinu uživatelů brány. Jedná se zejména o pracovníky knihoven a informační specialisty, studenty a pedagogy oborů KIV na středních, vyšších a vysokých školách. Brána má tedy uspokojovat profesní potřeby této cílové skupiny, nikoli sloužit běžným uživatelům knihoven [Národní knihovna České republiky, 2007a].

Jako řešení pro vyhledávání a přístup k plným textům v oborových zdrojích byl vzhledem ke zkušenostem z projektu Jednotná informační brána vybrán vyhledávač MetaLib a link server SFX od izraelské společnosti Ex Libris. Oba produkty byly ale vybrány jen jako komponenty, které je třeba zasadit a integrovat do portálového prostředí. Jako portálové řešení bylo zvažováno a testováno několik komerčních produktů, nakonec se ale jako nejvhodnější ukázal systém Plone s otevřeným kódem

(open source). Proč zvítězil otevřený kód před komerčními produkty zvučných jmen? Rozhodující roli mělo několik faktorů:

- Prvním byla cena – portálová řešení např. Oracle, Sybase atp. patří sice k nejlepším produktům, ale zároveň k nejdražším. Na druhou stranu existovala od jednoho dodavatele nabídka, že by byl portálový systém dodán zdarma, jen za cenu školení a údržbových poplatků a sloužil by jako referenční instalace. I tak by ale nešlo o levný nákup.
- Další neméně výraznou roli hrála doba nutná pro implementaci systému a pracnost. Některá z komerčních řešení by se dala přirovnat ke stavbě domu, kde by bylo k dispozici všechno nářadí a materiál – sice vše do posledního šroubku, avšak nic by nebylo zkompletované a připravené k použití. Navíc některá komerční řešení vyžadovala pokročilou znalost programování v jazyce Java, což by bylo problematické pokrýt vlastními personálními zdroji řešitelů projektu. Vedle toho stál CMS systém Plone s otevřeným kódem, za kterým je široká komunita vývojářů a velké množství implementací, a kde existuje značné množství hotových částí portálu a jeho funkcí. Kromě toho byl Plone již dříve použit pro Info portál (<http://info.jib.cz>) Jednotné informační brány a zároveň se počítalo s jeho dalšími implementacemi.

Toto byl zřejmě hlavní faktor, na základě něhož Plone zvítězil. Někdo může za slabinu otevřeného kódu považovat to, že software, vyvíjený na nekomerční bázi, nemůže mít zaručenu kontinuitu vývoje a podpory. Přitom ale i úspěšné komerční systémy často končí – bývají např. skoupeny konkurencí, která zachová svůj původní produkt a koupený – dříve konkurenční – přestane být vyvíjen a podporován. Příkladem je akvizice bezpečnostních firem (vyvíjejících bezpečnostní software – antivirové programy, firewally) společností Microsoft [Hlavenka, 2005], v případě knihovního softwaru můžeme spekulovat např. o budoucnosti AKS Voyager po akvizici společnosti Endeavor firmou Ex Libris [Ex Libris, 2006] nebo budoucnost metavyhledávače WebFeat poté, co ho koupila společnost ProQuest, vlastníci skupinu vyvíjející metavyhledávač 360 Search [ProQuest, 2008].

Fáze realizace portálu KIV

Budování brány KIV lze shrnout do těchto pěti fází:

1. metodika výběru zdrojů a jejich popisu (katalogizace)
2. katalogizace webových zdrojů
3. připojování oborových zdrojů do MetaLibu a SFX
4. vývoj portálového prostředí v CMS Plone a integrace komponent MetaLib a SFX
5. běžný provoz a propagace

V následujících dvou podkapitolách se budu zabývat prvními dvěma fázemi, ostatní fáze vysvětlím podrobněji v kapitole Popis uživatelského rozhraní.

Metodika výběru zdrojů a katalogizace

Jednou z funkcí oborové brány je zmapování nejdůležitějších informačních zdrojů (volně přístupné primární dokumenty, databáze, WWW stránky) oboru, jejich popis a umožnění vyhledávání těchto zdrojů v bráně. V první fázi projektu bylo třeba podrobně stanovit, s jakými zdroji pracovat. Definice zdrojů byla stanovena tak, že zdroj se musí věnovat přímo oboru KIV (např. předmětem zájmu není dokument o čárovém kódu, ale pouze dokument o čárovém kódu při použití ve výpůjčním protokolu knihovny) a musí jít převážně o odborný text (nikoli populárně naučný) trvalejšího charakteru (vyloučeny ryze dočasné zdroje) [Pilař, Bartůňková, 2005]. Vedle toho se předmětem popisu staly i webové stránky knihoven – krajských, z veřejných těch, které byly oceněny v soutěži Biblioweb, stránky NK ČR a Knihovnického institutu a dalších významných knihoven. U zahraničních knihoven jsou popisovány webové stránky těch nejvýznamnějších pro obor KIV. Z webových dokumentů patří mezi nejvýznamnější elektronické časopisy a jejich články, sborníky a články ve sbornících. Podle významnosti zdroje se liší granularita popisu – někde je popsáno pouze webové sídlo, jinde i významné dokumenty. Největší důraz je kladen na české zdroje, ze zahraničních se popisují zejména slovenské, vzhledem k jazykové podobnosti. Podobně jazykové hledisko – u uživatelů KIV převažuje znalost českého jazyka a slovenštiny, už méně ruštiny, angličtiny, němčiny, francouzštiny. Vzhledem k tomu jsou voleny i zdroje k popisu.

Samotná katalogizace webových zdrojů byla úkolem pro pracovníky Knihovnického institutu a ÚISK FF UK. Katalogizace probíhala a probíhá v knihovním systému ALEPH 500 ve formátu MARC 21 do báze KKL. Katalogizace zdrojů, které jsou zařazeny jako prohledatelné ve Vyhledávači KIV, probíhá v systému MetaLib. Jedná se o zjednodušený popis, který nevychází z formátu MARC 21 a standardních katalogizačních pravidel.

Záznamy v bázi KKL

Součástí Databáze knihovnické literatury (KKL), která rovněž slouží jako katalog Knihovny knihovnické literatury, je k 25. březnu 2008 dohromady 1 767 záznamů českých webových zdrojů (samotná báze KKL k 1. lednu 2008 obsahovala 61 929 záznamů) [Národní knihovna České republiky, 2008]. Z nich přibližně 1 000 vzniklo ještě před projektem KIV a v současné době probíhá jejich úprava, aby vyhovovaly požadavkům vzneseným v metodice popisu záznamů webových zdrojů KIV. V bázi je dále 583 záznamů zahraničních webových zdrojů. U tohoto počtu záznamů dochází periodicky ke změnám v cílových URL adresách, je proto nezbytná kontrola těchto odkazů a jejich oprava. Kontrola se provádí automaticky pomocí knihovního systému ALEPH 500, který NKČR používá. Na základě kontroly vznikne zpráva se záznamy, u kterých bylo URL nedostupné. Nyní přichází práce, kterou bohužel zautomatizovat nelze – kontrola dostupnosti URL a dohledávání nového umístění, což je časově náročný proces. Kontrola a dohledávání nových adres probíhají přibližně jednou měsíčně [Bartůňková, 2008].

MetaLib

MetaLib slouží v KIV jako paralelní vyhledávač. Bývá označován rovněž jako federativní vyhledávač. Jde o produkt firmy Ex Libris, jedné z nejvýznamnějších společností na trhu knihovnického software. MetaLib byl pro KIV vybrán, jelikož se osvědčil v projektu JIB – MetaLib NK ČR a UK v Praze tehdejší verze 1.3 v roce 2001 patřil k vůbec prvním instalacím na světě (po KOBV v Berlíně). Dnes je na celém světě téměř 2000 instalací MetaLib. MetaLib umožňuje jednotné (jednotné rozhraní, jednotný dotazovací jazyk, jednotná znaková sada, jednotný formát záznamů) vyhledávání ve vzdálených zdrojích, kterými mohou být katalogy knihoven, bibliografické databáze, článkové, abstraktové nebo plnotextové databáze,

encyklopedie ad. Databáze jsou připojeny převážně prostřednictvím protokolu Z39.50¹¹ nebo prostřednictvím XML bran. Kromě toho MetaLib funguje jako OAI harvester, a tak je možno sklízet a lokálně prohledávat velké množství OAI-PMH přístupných zdrojů [MultiData Praha, 2008a].

MetaLib disponuje třemi rozhraními:

- Webové rozhraní
- Z39.50 rozhraní
- XML API rozhraní

Webové rozhraní

Webové rozhraní vyžaduje pro práci pouze webový prohlížeč a připojení k internetu. Slouží pro základní vyhledávání v připojených elektronických informačních zdrojích (dále jen EIZ), a to buď jednotlivě, nebo paralelně. MetaLib není určen pro profesionální rešerše, je vhodný pro studenty a běžné uživatele. Nabízí několik modulů pro vyhledávání a práci s informačními zdroji. Základním je modul Snadné hledání, který slouží pro uživatele bez orientace v EIZ nebo uživatele, kteří chtějí vyhledávat tak, jak jsou zvyklí např. z vyhledávače Google. Pro tyto uživatele administrátoři MetaLib připraví skupiny s nejdůležitějšími zdroji – např. skupiny podle vyučovaných předmětů, každá z nich bude obsahovat např. 3 – 10 zdrojů. Uživatel pak volí pouze podle názvu skupiny, přičemž je standardně zaškrtnuta první (nejdůležitější) skupina, aby uživatel mohl přímo zadat dotaz. Pro zadání dotazu slouží jedno vyhledávací pole (Jednoduché vyhledávání) – dotaz je poslán na všechna indexovaná pole zdroje. Pokud chce uživatel specifikovat konkrétní pole, na které má být dotaz zaslán, použije Pokročilé vyhledávání, kde může volit z těchto polí:

- Název
- Autor
- Rok
- Předmět
- ISBN
- ISSN

¹¹ Podrobnější informace o protokolu Z39.50 v encyklopedii Wikipedia: <http://en.wikipedia.org/wiki/Z39.50>

- Všechna pole

Dotazování je zúženo na tato pole vzhledem k tomu, že slouží k paralelnímu prohledávání různorodých zdrojů – ne každý ze zdrojů disponuje širšími možnostmi vyhledávání, a tak bylo potřeba získat minimální množinu selekčních polí, která bude funkční u převážné většiny zdrojů.

Dotaz je možno zkombinovat s dalším polem pomocí booleovských operátorů AND, OR, NOT. Po odeslání výsledku jsou obvykle do cca 10–15 vteřin (podle rychlosti vzdálených zdrojů) vráceny záznamy, které jsou automaticky deduplikovány, sloučeny a seřazeny podle relevance. Ze stažených záznamů jsou pomocí technologie firmy Vivisimo vytvořeny tematické klastry a fasety. Jedná se v podstatě o filtrování záznamů podle různých hledisek – u faset se jedná o setřídění výsledků podle roku, autora, názvu časopisu a zdroje (na základě konkrétních MARC polí záznamu), klastrem se rozumí setřídění podle tématu (automatickou textovou analýzou) na základě hierarchických vztahů a tematické podobnosti. Tato funkce uživatelům výrazně ulehčuje orientaci ve vyhledaných záznamech. Je třeba zmínit, že pokud uživatel zadá obecný dotaz např. na skupinu s deseti zdroji a v každém se najde např. 100 záznamů, stáhne MetaLib od každého zdroje dávku prvních 30 záznamů – dohromady tedy 300 záznamů, které deduplikuje, seřadí a vytvoří z nich klastry a fasety. Pokud uživatel má zájem o další záznamy, vyžádá si jejich stažení (Stáhnout další). Obvykle se stáhne další dávka po 10 záznamech na zdroj, která se doplní do vyhledaných výsledků. Pokud tedy dotazu vyhovuje např. 10 000 výsledků, neznamená to, že všechny tyto záznamy budou staženy, deduplikovány a rozřazeny do klastrů a faset.

Profi hledání je modul MetaLib, který předpokládá určitou znalost a orientaci uživatele v EIZ. Před samotným vyhledáváním totiž uživatel musí zvolit zdroje, které chce prohledávat. Má možnost vyhledat zdroje podle kategorií, typu zdroje (např. bibliografická databáze, encyklopedie atp.), vydavatele, případně podle části názvu nebo dalších popisných údajů. Kromě toho lze zvolit i skupiny snadného hledání, včetně vlastních skupin (budou zmíněny v následujícím textu o práci s vyhledanými záznamy). U vyhledaných zdrojů uživatel zaškrtně, které z nich chce prohledávat (jeden až maximálně 20 zdrojů, které lze prohledávat současně – paralelně).

Vyhledávací možnosti jsou shodné se Snadným hledáním, výjimkou je možnost upřesnit vyhledávání v případě, že výsledek dotazu nevyhovuje (příliš málo nalezených záznamů nebo naopak příliš mnoho).

Modul Nalézt zdroje slouží k vyhledávání zapojených EIZ, kromě možnosti vyhledávání zdrojů v Profi hledání je zde ještě A-Z seznam EIZ. Po vyhledání zdrojů je v tomto modulu možno prohledávat pouze jeden zdroj najednou. Modul totiž slouží převážně pro získání orientace v zapojených EIZ. Zbývajících moduly jsou Elektronické časopisy a Můj prostor. Elektronické časopisy zobrazují rozhraní A-Z seznamu časopisů v SFX (link server SFX bude vysvětlen dále v textu). Můj prostor slouží pro ukládání výsledků vyhledávání pro přihlášené (registrované) uživatele. Uživatelé mají možnost zde ukládat vyhledané záznamy, dotazy a vytvářet vlastní seznamy zdrojů, které budou k dispozici při dalším přihlášení v modulu Snadné hledání. Uživatelé mohou všechny tyto prvky ukládat přehledně do složek. Kromě toho zde mohou uložit základní nastavení pro práci s MetaLib (počet záznamů zobrazených na stránce atp.).

MetaLib přináší několik možností zobrazení a práce s vyhledanými záznamy. Základním zobrazením je tabulkové zobrazení (viz Obrázek 7), které přináší základní informace o záznamech – míru shody (relevance), název, autora, rok a zdroj, ve kterém byl záznam vyhledán. U zdrojů, které mají v záznamu abstrakt, se v tabulkovém zobrazení ukazují i první dva řádky abstraktu. Kromě tabulkového zobrazení přináší MetaLib ještě stručné a úplné zobrazení. Stručné zobrazení nabízí stejné údaje jako tabulkové, nicméně záznamy jsou zobrazeny formou, která některým uživatelům připadá přehlednější. Úplné zobrazení ukazuje všechna pole záznamu (rozsah polí závisí na konkrétním zdroji, od úplných „marcovských“ záznamů po stručné záznamy se základními údaji), nejenom základní informace. Záznamy je možno odesílat e-mailem, ukládat na pevný disk počítače ve formátu prostého textu nebo je exportovat do nejrozšířenějších citačních manažerů (např. RefWorks). Užitečná funkce např. pro knihovníky je zobrazení originálního formátu záznamu (MetaLib sám všechny záznamy vnitřně konvertuje do MARC 21). Záznamy lze rovněž ukládat do elektronické schránky v MetaLib. U každého vyhledaného záznamu lze zobrazit nabídku přidání služeb SFX.

Snadné hledání | [Nalézt zdroje](#) | Nalézt e-časopis | Profi hledání | Můj prostor | KIV portál
 Nalézt zdroje | Seznam zdrojů | Hledat ve zdrojích | [Nalezené záznamy](#)

Neregistrovaný uživatel

Hledat ve výsledcích

Dotaz "Název=(patriot act) AND Rok=(2007)" v Ebsco - LISTA.FTX

Tabulkové zobrazení [Stručné zobrazení](#) Přejít na #

[Úplné zobrazení](#)

1- 10 z 11 záz. Profi hledání		<Předchozí	Další>
Č.	Autor	Název	Rok Zdroj Akce
1	Pitt, David	Patriot Acts. Reviews the book "Patriot Acts" by Greg Rucka	2007 Ebsco - LISTA.FTX
2		Patriot Acts. The article reviews the book "Patriot Acts," by Greg Rucka.	2007 Ebsco - LISTA.FTX
3	D. K.	Former "John Doe" Warns of Patriot Act Abuse. The article reports that George Christian, one of four former plaintiffs in the John Doe v. Gonzales lawsuit that contested the constitutionality of the U.S. Federal Bureau of ...	2007 Ebsco - LISTA.FTX
4	Pike, George H.	The PATRIOT Act Illuminated. The author elucidates the provisions under the USA PATRIOT Act, a ruling which was enacted in response to perceived failings in intelligence gathering after the September 11, 2001 ...	2007 Ebsco - LISTA.FTX
5	Adams, Helen R.	The USA PATRIOT Act and YOU. The article discusses certain provisions of the U.S. PATRIOT Act of most concern to libraries. It permits the Federal Bureau of Investigation (FBI) to use special search warrants to ...	2007 Ebsco - LISTA.FTX
6	Stewart, Duncan	From the Palmer Raids to the Patriot Act: A History of the Fight for Free Speech in America. The article reviews the book "From the Palmer Raids to the Patriot Act: A History of the Fight for Free Speech in America," by Christopher M. Finan.	2007 Ebsco - LISTA.FTX

Obrázek 7 - Zobrazení záznamů v MetaLib

Z39.50 rozhraní

Z39.50 rozhraní umožňuje používat MetaLib jako Z39.50 server pro potřeby přebírání záznamů nebo vytvoření virtuálních souborných databází. Z39.50 server MetaLib de facto zprostředkovává vyhledávání v jakýchkoli vzdálených zdrojích, zapojených do MetaLib. Z39.50 rozhraní přímo nesouvisí s oborovou bránou KIV, proto ho zde nebudu podrobněji vysvětlovat. Další informace jsou k dispozici na Info portálu JIB¹².

XML API rozhraní

XML API rozhraní MetaLib umožňuje využívat většinu funkcí webového rozhraní prostřednictvím jiných webových a dalších aplikací. Z webových stránek knihovny nebo z jiné aplikace je možné poslat na MetaLib XML dotaz, na který MetaLib vrátí XML odpověď, kterou programátoři webových stránek knihovny příslušným způsobem zformátují a zobrazí na stránkách. Takto je možné např. zjišťovat informace o informačních zdrojích v MetaLib nebo rovnou vyhledávat v EIZ a na stránkách zobrazovat výsledky. Jde tedy i vytvořit zcela nezávislé uživatelské

¹² Služba přebírání záznamů Jednotné informační brány je vysvětlena na Info portálu JIB na adrese: <http://info.jib.cz/informace-pro-knihovny/prebirani-zaznamu>

rozhraní MetaLib, které bude přizpůsobeno konkrétním potřebám – např. s cílem vytvořit uživatelsky přívětivější prostředí a maximálně zjednodušit uživatelům orientaci a práci s EIZ.

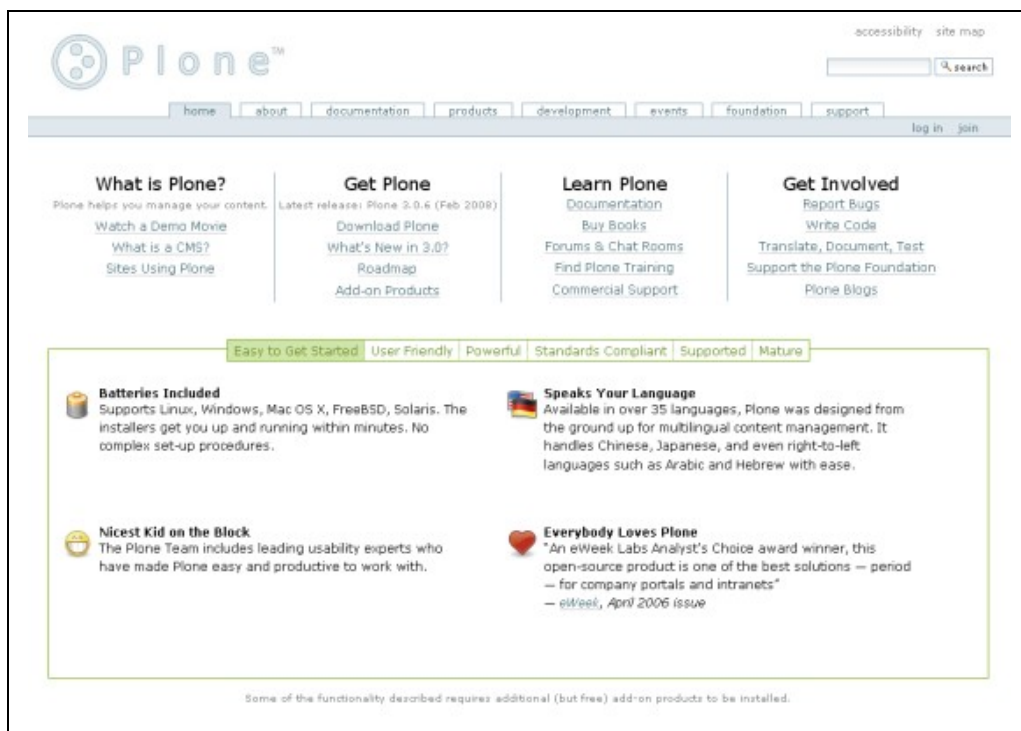
SFX

Link server SFX je rovněž produkt společnosti Ex Libris. Jeho základní funkcí je nabízet přidané služby k vyhledaným záznamům jakéhokoli SFX zdroje. SFX zdrojem je libovolná aplikace, která podporuje předávání metadat prostřednictvím standardu OpenURL a tedy může SFX serveru předávat informace o záznamu, ze kterých SFX vygeneruje nabídku služeb. V případě KIV je SFX zdrojem MetaLib. U všech vyhledaných záznamů v MetaLibu (ve všech zobrazeních – tabulkovém, stručném, i úplném) se zobrazuje tlačítko SFX. Klepnutím na tlačítko MetaLib předá SFX serveru nezbytné údaje ze záznamu (např. ISBN, ISSN, informaci o názvu článku nebo názvu knihy a jménu autora), SFX server porovná údaje se svou znalostní bází a vytvoří nabídku služeb. Ta je zobrazena v novém okně a obsahuje odkazy na různé služby. U bibliografických záznamů článků mezi hlavní služby patří zejména opatření plného textu. Podle titulu časopisu SFX server zjistí, zda je k němu zajištěn (licenčně) i plný text a pokud ano, nabídne odkaz na jednotlivé poskytovatele, kteří plný text nabízejí. V případě, že poskytovatel je jen jeden, může SFX server v novém okně zobrazit přímo plný text. Opatření plného textu je zcela nezbytnou službou pro dnešní uživatele (zejména studenty), kterým již nestačí pouhá bibliografická citace článku nebo knihy, pro kterou by museli dojít do knihovny. Jinými slovy – pouhé získání reference je dnes nedostatečné, uživatelé potřebují dostat plný text pokud možno ihned. Dalšími SFX službami bývá obvykle ověření dostupnosti dokumentu (např. knihy) ve vybraných knihovnách, přesměrování na službu dodávání dokumentů (DDS) pro získání elektronické kopie knihy, článku ad., získání recenze dokumentu nebo přesměrování na příslušnou stránku s dokumentem v elektronickém knihkupectví, získání údajů o autorech z encyklopedií, získání souvisejících informací z webových vyhledávačů [MultiData Praha, 2008b] ad.

Je důležité zmínit, že nabídka SFX služeb k dokumentu není pouhá statická a vždy stejná stránka s odkazy, nýbrž dynamicky se generuje podle konkrétního dokumentu a dostupných služeb přímo pro tento dokument.

Plone

Plone (viz Obrázek 8) je systém pro správu webového obsahu (CMS). Zjednodušeně by se dal charakterizovat jako redakční systém. Plone má otevřený kód, jedná se o nekomerční software, který vyvíjí velké množství dobrovolníků. Na druhou stranu vývojáři Plone nabízejí i komerční řešení postavená na „otevřeném kódu“, případně komerční zajištění implementace Plone a jeho správu a údržbu. Historie CMS Plone sahá do roku 2000, jeho duchovními otci jsou Alexander Limi a Alan Runyan [Aspeli, 2004]. Časem se Plone vyvinul v rozsáhlý a zralý systém, který jako platformu pro své webové sídlo využívá např. firma Novell nebo americká zpravodajská služba CIA (<https://www.cia.gov/>). Vedle těchto dvou příkladů se dají nalézt stovky až tisíce dalších webových sídel – používají ho např. vlády, firmy, školy a univerzity, muzea, knihovny, je to systém vhodný např. i pro elektronické časopisy.

Obrázek 8 - CMS Plone

Plone je postaven na aplikačním serveru Zope. Vyvíjen je pro platformy Windows, Linux, BSD, UNIX, Sun Solaris a Mac OS X. Programovacím jazykem Plone je Python [Plone Foundation, 2008]. Instalaci a nejzákladnější nastavení zvládne počítačově gramotný uživatel, pokročilé nastavení a správa však vyžaduje zkušeného

správce, který zná Plone detailně a který má rozsáhlé znalosti programovacího jazyka Python, značkovacího jazyka HTML a kaskádových stylů. Pro editaci však nejsou tyto znalosti potřeba a zvládne ji i méně zkušený uživatel.

Plone je ideální nástroj pro publikování a správu webového obsahu. Vhodný je zejména tam, kde existuje více přispěvatelů (editorů, či redaktorů), kteří potřebují rychle a efektivně publikovat nové informace. Na druhou stranu Plone není vhodný tam, kde je potřeba pouze jednorázově nebo jednou za delší období publikovat v podstatě statický obsah, vytvářený např. jedním autorem. Plone samozřejmě může být nasazen i v tomto případě, avšak existují efektivnější způsoby, jak vytvářet statické webové stránky tohoto typu.

Editace v Plone nevyžaduje znalost HTML ani CSS, protože probíhá v jednoduchém WYSIWYG editoru, jehož ovládací prvky jsou podobné jako např. základní prvky v MS Word. V případě potřeby lze použít i externí editor – např. Adobe Dreamweaver.

Plone umožňuje práci rozsáhlého týmu redaktorů (editorů), kteří mohou mít odlišná práva. Ta se mohou týkat konkrétních typů dokumentů, které mohou editoři přidávat, nebo konkrétních míst, kam je mohou přidávat. Navíc Plone disponuje vícestavovými pracovními postupy (workflows) pro publikování dokumentů (nové stránky, soubory atp). Například předtím, než je dokument zveřejněn, musí být nejprve schválen hlavním redaktorem. Ten dokument buď schválí a zveřejní nebo ho vrátí redaktorovi k přepracování. Vše se děje zcela automaticky pomocí stavů pracovního postupu.

Veškerý obsah Plone je plnotextově indexován, čímž je umožněno jednoduché vyhledání obsahu i v případě, že jde o tisíce stránek. Specialitou při vyhledávání je plovoucí okno výsledků, které je vysvětleno v kapitole o portálu Elektronických studijních textů.

Do Plone lze přidávat různorodý obsah, zejména se jedná o klasické stránky, dále soubory (např. PDF dokumenty), obrázky, URL odkazy, novinky, události (akce, která má začátek a konec – např. výstava nebo školení; je provázána s kalendářem) a

rešerše (dynamicky vytvářený obsah na základě různých kritérií – např. je možno vytvořit dynamický dotaz na dokumenty od konkrétního autora v letošním roce a výsledek zobrazit jako stránku – dynamicky se měnící při zveřejnění nového dokumentu daného autora).

Plone dodržuje platné webové standardy, proto je jeho obsah možno zobrazit ve všech prohlížečích, které tyto standardy ctí. Uživatelské rozhraní Plone je přeloženo do více než 100 jazyků, a zároveň veškerý obsah může být vícejazyčný.

Popis uživatelského rozhraní KIV

Portál a oborová brána KIV je dostupná na adrese <http://kiv.jib.cz/>. Portál je rozdělen na pět částí (záhlaví, levý sloupec portletů, střední sloupec, pravý sloupec portletů a patička). První část obsahuje logo, vpravo od něj jsou podobně jako u portálu Elektronických studijních textů (EST) odkazy na mapu portálu, informace o přístupnosti a kontakty (pro odeslání dotazu správcům brány KIV). Pod nimi je vyhledávací okénko podporující plovoucí výsledky vyhledávání. Funkce mapy portálu, přístupnosti a vyhledávání jsou stejné jako u portálu EST. Výjimkou je to, že v KIV nejsou plnotextově indexovány PDF dokumenty nebo dokumenty sady MS Office, nicméně je možné je vyhledat podle popisných údajů – názvu, popisu, klíčových slov. Pod logem je horizontální navigační lišta, která odkazuje na jednotlivé složky (části portálu) v první hierarchické úrovni. Pod navigací je stavový řádek, který ukazuje aktuální cestu ve struktuře portálu – tedy konkrétní místo, kde se uživatel právě nachází. Výhodou je, že je takto možno jednoduše přecházet např. o složku výš. Levý sloupec je tvořen navigačním portletem. Navigační portlet má stejnou funkci jako navigační lišta, navíc se ale v navigačním portletu ukazují podsložky (další hierarchické úrovně). Navigační portlet není zobrazen u všech částí portálu – odlišnosti budou vysvětleny dále v textu. Prostřední portlet přináší samotný obsah konkrétních stránek. Každá stránka zahrnuje kromě obsahu nadpis a popis, nad nimi vpravo jsou k dispozici dvě funkce vysvětlené již v kapitole o portálu EST – optimalizace tiskového výstupu a možnost odeslat informace o stránce e-mailem. Úvodní stránka portálu je dostupná i v anglickém jazyce. Pro přepnutí do anglické verze slouží ikona anglické vlajčky (pod ikonami tisku a e-mailu). Anglická verze bude popsána dále v textu. Pod tělem (obsahem) stránky jsou volitelně tzv. Příbuzné

položky, které je možno přirovnat k příbuzným termínům v tezauru. V portálu mají stejnou funkci – upozornit uživatele na související téma, které by mu nemělo uniknout. Pravá krajní část portálu je věnována portletům novinek. Z novinek, kterých je v portletu ukázáno posledních pět, je automaticky generován RSS kanál (je možno využít pomocí ikonky RSS). Z novinky je zobrazen název a datum, ve spodní části portletu je odkaz na přehled všech novinek, které se zobrazí na samostatné stránce. Pod novinkami jsou portlety kalendář, portlet informující o udělené ceně Inforum 2007 a portlet odkazující na portál Informace pro knihovny. Poslední částí je patička, která obsahuje informace o autorských právech a odkazy na řešitele kiv.jib.cz. Pod patičkou jsou odkazy na ostatní oborové brány – MUS, ART, TECH a zastřešující JIB.

Pro přepnutí na anglickou verzi portálu slouží ikonka anglické vlaječky u každé přeložené stránky. Přepnutím dojde i k zobrazení anglických názvů uživatelského rozhraní portálu. V anglickém jazyce je zároveň k dispozici rozhraní Vyhledávače KIV (systém MetaLib) včetně vysvětlujícího portletu základních ikon.

Přehled funkcí

Vyhledávač KIV

Vyhledávač KIV (viz Obrázek 9) je dostupný na adrese <http://kiv.jib.cz/vyhledavac>. Nejedná se o vyhledávací funkci obsahu portálu, jak by mohl název napovídat, ale o integrovaný paralelní vyhledávač MetaLib. Pro optimalizaci místa na stránce (zvláště potřebné pro uživatele s nízkým rozlišením obrazovek) jsou ze zobrazení vyloučeny pravé portlety a levý navigační portlet je nahrazen portletem vysvětlujícím základní ikony použité ve Vyhledávači (MetaLib). Ze stejného důvodu je z MetaLib pomocí kaskádových stylů odstraněno logo (banner).

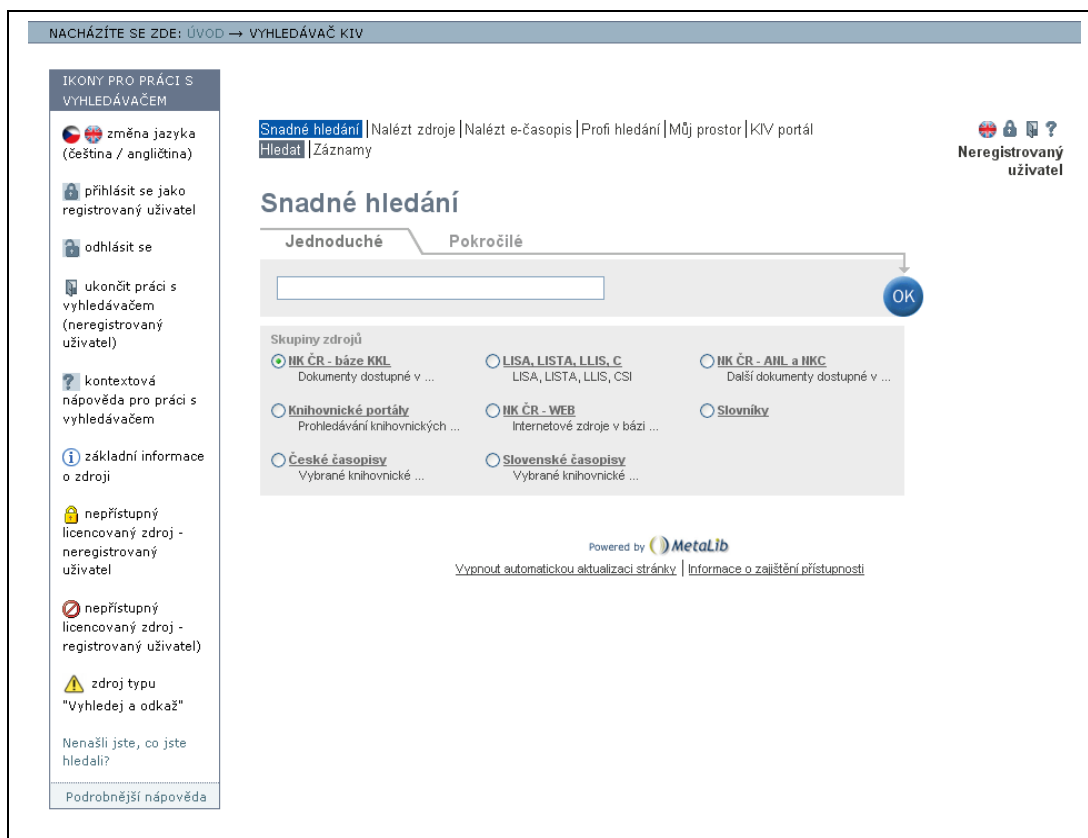
Základním modulem Vyhledávače KIV je Snadné hledání, které přináší tyto předvybrané skupiny a zdroje pro vyhledávání:

- NK ČR - báze KKL
 - Národní knihovna ČR - Databáze knihovnické literatury (KKL)

- LISA, LISTA, LLIS, CSI
 - Library and Information Science Abstracts - LISA (CSA)
 - Information Science & Technology Abstracts (ISTA)
 - Library, Information Science & Technology Abstracts
 - Computer Science Index
 - Library Literature & Info Sciences Fulltext (H.W. Wilson)
 - NK ČR - ANL a NKC
 - Národní knihovna ČR - Články v českých novinách, časopisech a sbornících od 1991 (ANL)
 - Národní knihovna ČR - Bibliografická báze a katalog Národní knihovny České republiky (NKC)
 - Knihovnické portály
 - SKIP - pomocí Google
 - Informace pro knihovny - pomocí Google
 - IFLA - pomocí Google
 - InfoLib - portál pre knižničnú a informačnú teóriu a prax pomocí Google
 - NK ČR – WEB
 - Národní knihovna ČR – báze KKL, dílčí báze KIV
 - Slovníky
 - Národní knihovna ČR - Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy - TDKIV (variantní název KTD)
 - Národní knihovna ČR - Databáze zkratk pro knihovnictví a informační obory (KZK)
 - Národní knihovna ČR - Anglicko-český a česko-anglický slovník knihovnické terminologie (báze KSL)
 - České časopisy
 - Ikaros - pomocí Google
 - Slovenské časopisy
 - ITlib. Informačné technológie a knižnice – pomocí Google
 - KNIŽNICA – pomocí Google
- Základní skupinou Snadného hledání Vyhledávače KIV je NK ČR – báze KKL, která prohledává databázi KKL s více než 60 tisíci záznamy oborových dokumentů.
- Druhá skupina LISA, LISTA, LLIS, CSI prohledává základní licencované databáze oboru. Protože se jedná o placené databáze, je přístup umožněn pouze oprávněným uživatelům, kteří s branou KIV pracují z prostředí

institucí, vlastnících licence k těmto zdrojům, a zároveň které požádaly o aktivaci těchto zdrojů v KIV.

- Skupina NK ČR – ANL a NKC prohledává hlavní článkovou a bibliografickou databázi (katalog + ČNB) NK ČR.
- Skupina Knihovnické portály prohledává 4 knihovnické portály včetně Informací pro knihovny NK ČR (seznam výše). Pro potřeby brány KIV není definice knihovnických portálů tak striktní jako v této diplomové práci, proto se mezi nimi vyskytují i stránky SKIP nebo IFLA. Protože připojené portály nedisponují Z39.50 rozhraním nebo XML bránou, což jsou hlavní způsoby připojení zdrojů pro potřeby vyhledávání v MetaLib, je v nich vyhledávání řešeno jiným způsobem. Využívá se pro něj vyhledávač Google a jeho podrobný index. Vyhledávání funguje obdobně, jako když se do vyhledávače Google zadá dotaz omezený na konkrétní doménu, např.: „*text dotazu*“ *site:nkp.cz*. V tomto případě by Google prohledal pouze výskyty dotazu, nacházející se v doméně nkp.cz – na stránkách NK ČR. Tímto způsobem MetaLib pomocí speciálního skriptu odešle dotaz na výsledky z konkrétního portálu (např. SKIP). Google vrátí výsledky v podobě HTML stránky, které se pomocí dalších skriptů zformátují do stručného MARC 21 záznamu, který MetaLib standardně zobrazí ve svém rozhraní jako jakýkoli jiný záznam. Tímto způsobem lze pomocí MetaLib prohledávat téměř všechny stránky mělkého webu.
- Skupina NK ČR – Web prohledává logickou bázi webových zdrojů KIV v rámci databáze KKL.
- Skupina Slovníky prohledává 3 databáze NK ČR slovníkového typu (rozpis výše v přehledu skupin a zdrojů) – protože tyto databáze obsahují speciální pole, bylo v MetaLib KIV nutné patřičně upravit zobrazení
- Skupiny České časopisy a Slovenské časopisy (rozpis výše v přehledu skupin a zdrojů) prohledávají periodika z oboru KIV. Technicky je vyhledávání řešeno stejně jako u skupiny Knihovnických portálů pomocí vyhledávače Google.

Obrázek 9 – Vyhledávač KIV

V Profi hledání je možné prohledávat paralelně až dvacet zdrojů najednou. Při paralelním vyhledávání jsou všechny nalezené záznamy sloučeny do jedné množiny, která je seřazena dle relevance a ze které jsou odstraněny duplicity. Kromě toho jsou ze stažených vyhledaných záznamů pro lepší orientaci ve výsledcích vytvořeny tematické klastry a fasety.

Dohromady je ve Vyhledávači 29 prohledatelných zdrojů, z nichž přibližně polovina je připojena prostřednictvím protokolu Z39.50 a zbylé zdroje pomocí speciálních skriptů. V Profi hledání je třeba nejdříve požadované zdroje vyhledat a vybrat (zaškrtnout) – standardně je zobrazeno 12 zdrojů z kategorie České databáze. Jako filtr pro vyhledávání zdrojů slouží kategorie, konkrétně v KIV se jedná o pět kategorií:

- České databáze
- Zahraniční databáze
- Elektronické časopisy
- Knihovnické portály
- Všechny zdroje

Kromě toho uživateli pro vyhledání zdrojů pomůže rozdělení dle typů zdrojů:

- Katalogy knihoven
- Digitální knihovna
- Bibliografické databáze
- Plnotextové databáze
- Portály
- Vyhledávač
- Encyklopedie
- Autoritní databáze
- E-časopis

Smyslem této podkapitoly není podrobný popis funkcí paralelního vyhledávače MetaLib – pro potřeby diplomové práce dostačuje stručné představení funkcí v kapitole věnované MetaLib výše.

SFX ve Vyhledávači KIV

Smyslem link serveru SFX ve Vyhledávači KIV je dohledání abstraktu, plného textu (viz Obrázek 10), případně získání jiné reference ke každému vyhledanému bibliografickému záznamu. Uživatel tedy nezbytně musí nejdříve vyhledat záznam, až pak mu je poskytnuta nabídka přidáných služeb SFX (po klepnutí na ikonu SFX).

Obrázek 10 - Ukázka nabídky SFX služeb k vyhledanému záznamu

Prohlížení KKL

Užitečnou funkcí knihovních katalogů je kromě vyhledávání možnost prohlížení (browse). Tuto funkci ocení uživatel, který buď neví zcela přesně, co hledá, spíše však nezná přesná klíčová slova pro svůj dotaz. U informačních zdrojů připojených prostřednictvím protokolu Z39.50 je možné využít funkci scan (prohlížení), která umožňuje prohlížení rejstříků – např. autorských a jmenných. Paralelní vyhledávač MetaLib tuto funkci ale nenabízí, neboť velké množství zdrojů, které se do MetaLib připojují, prohlížení nepodporuje, a tak ji nelze hromadně zaručit. Proto byla tato funkce v bráně KIV zajištěna jiným způsobem. Cílem bylo umožnit prohlížení katalogizovaných webových zdrojů v databázi KKL (viz Obrázek 11). Při katalogizaci těchto zdrojů se používají pro klasifikace skupiny Konspektu. Pro potřeby brány KIV bylo vybráno 16 základních skupin, které jsou vyjmenovány ve speciálním portletu pod odkazem Prohlížení KKL v navigačním menu KIV. Klepnutím na příslušnou kategorii je ve Vyhledávači spuštěn předdefinovaný dotaz (Z39.50 dotaz na speciálně upravenou Z39.50 databázi v NK ČR) a přibližně po 10 sekundách jsou zobrazeny výsledky vyhledávání.

PROHLÍŽENÍ KKL

- Věda.
- Všeobecnosti
- Bibliografie.
- Katalogy
- Knihovnictví.**
- Informatika
- Funkce a význam knihoven
- Budovy, areály a zařízení knihoven
- Řízení knihoven
- Služby knihoven
- Organizace knihoven a knihovnických fondů
- Katalogizace.
- Selekční jazyky
- Knihovny
- Odborné/speciální knihovny
- Univerzální knihovny. Veřejné knihovny
- Čtení. Četba
- Rukopisy, prvotisky, staré tisky
- Informační věda
- Polygrafie.
- Vydavatelství a knižní obchod

NAVIGACE

- Úvod
- Vyhledávač KIV
- Prohlížení KKL
- Knihovnictví.**
- Informatika

Snadné hledání | Nalézt zdroje | Nalézt e-časopis | [Profil hledání](#) | Můj prostor | KIV portál

Hledat | [Výsledky hledání](#) | [Předchozí vyhledávání](#) | [Upřesnit](#)

Výsledky hledání

Výsledky pro "Předmět=(**"Knihovnictví. Informatika"**)" v NK
CR - KKL - Konspekt (155 nalezených záznamů)

Tabulkové zobrazení | **Stručné zobrazení** | Úplné zobrazení

Přejít na # | Řadit podle:

1-10 z 155 záz. [<Předchozí](#) [Další>](#)

Č.	Shoda	Autor	Název	Rok	Zdroj	Akce
1	☐	Vyšší odborná škola informačních služeb (Praha, Česko)	Vyšší odborná škola inf. služeb Praha - katalog Clavius Katalog Studijního a informačního centra VOŠIS	2004	NK ČR - KKL - Konspekt	
2	☐	Národní knihovna České republiky.	Vyhledávání informací o knihovnictví a informační vědě na Internetu Weblografie bibliografii, obsahuje odkazy na vybrané webové dokumenty, které ...	2004	NK ČR - KKL - Konspekt	
3	☐	Štastná, Petra	Infos 2000	2000	NK ČR - KKL - Konspekt	
4	☐	Uhlíř, Zdeněk	Knihovnické sněmování	2000	NK ČR - KKL - Konspekt	
5	☐	Jedičková, Petra	Inforum 2000	2000	NK ČR - KKL - Konspekt	
6	☐	Brožek, Ivo	Česká zpráva o maďarské konferenci Spolku maďarských knihovníků	2000	NK ČR - KKL - Konspekt	
7	☐	Ressler, Miroslav	Česká výtvarná terminologická databáze z oblasti knihovnictví a informační vědy - informace o projektu a nabídka spolupráce	2001	NK ČR - KKL - Konspekt	
8	☐	Bícová, Stanislava	Na knihovnictví se mi líbí všechno, protože to je můj obor - Rozhovor s PhDr. Stanislavou Bícovou, CSc., ředitelkou Centra informačních a knihovnických služeb Vysoké školy ekonomické v Praze	2001	NK ČR - KKL - Konspekt	
9	☐	Maximovičová, Eva	Bavím se dobře! rozhovor s PhDr. Evou Maximovičovou	2001	NK ČR - KKL - Konspekt	
10	☐	Makulová, Soňa	Informační architektury česká síťová budoucnost rozhovor s Doc. PhDr. Soňou Makulovou, PhD	2002	NK ČR - KKL - Konspekt	

1-10 z 155 záz. [<Předchozí](#) [Další>](#)

Obrázek 11 - Ukázka prohlížení KKL

Akce a novinky

Do složky Akce přístupné z navigačního menu se ukládají informace o událostech, např. prezentacích KIV, případně konferencích nebo školeních. Bohužel nejsou v KIV akce příliš využívány, což někteří uživatelé mohou vnímat jako nedostatek. Akce by teoreticky mohly sloužit jako seznam a kalendář alespoň základních odborných knihovnických konferencí, což by bylo zajímavé rozšíření cílů brány KIV. Na druhou stranu, všeobecný kalendář akcí je zbytečné v KIV vytvářet, na adrese <http://www.stk.cz/Akce/> je již katalog akcí dostupný - provozuje ho Státní technická knihovna. Kompletní seznam v KIV by tak tento katalog zbytečně duplikoval. Navíc důležité knihovnické akce jsou zmíněny i v IPK, kam vedou ze složky Akce přímé odkazy. V KIV by proto dostačoval přehled pouze těch akcí, kde se uživatelé mohou o KIV přímo dozvědět (např. u stánku Jednotné informační brány).

Složka Novinky slouží pro ukládání aktualit portálu KIV. Složka zároveň slouží pro provázání s portálem Informace pro knihovny a archivem elektronických tisků E-LIS

pomocí technologie RSS. Místo navigačního portletu vlevo jsou pod sebou dva portlety, které přinášejí novinky z tohoto portálu a archivu.

O projektu

Složka O projektu přináší všechny informace o oborové bráně KIV, včetně textů projektu, průběžných závěrečných zpráv, metodiky a dostupných prezentací brány.

Nápověda

Ve složce nápověda jsou uloženy vysvětlující texty pro práci s oborovou branou KIV. Instituce, která má zájem o aktivaci licencovaných zdrojů dostupných v bráně, zde nalezne všechny informace a předpoklady nezbytné k aktivaci.

Cena Inforum 2007

Na konferenci Inforum jsou každým rokem oceněny nejvýznamnější české a slovenské produkty, služby nebo činy spojené s elektronickými informačními zdroji s významem pro českou či slovenskou oblast a to vždy za uplynulý rok [Albertina icode, 2004]. Hlasy pro produkty, činy, či služby dávají účastníci konference při registraci. V loňském roce byla tato cena udělena bráně KIV.

Přístupnost

Podobně jako portál EST, jehož základ tvoří stejně jako u KIV CMS Plone, je KIV přístupný ve všech prohlížečích podporujících platné standardy. Detaily o přístupnosti jsou shodné jako u portálu EST (viz kapitola EST – přístupnost). Kontrola HTML kódu KIV validátorem W3C odhalila dohromady 13 chyb. Kontrola kaskádového stylu validátorem W3C našla stejný počet chyb (13). Stojí za zmínku, že kaskádový styl KIV má téměř 3000 řádek.

Budoucnost

Projekt KTOIB končí v roce 2008. Zajištění provozu oborových bran KIV a MUS bude řešeno i nadále, ale z jiných fondů – buď z nového projektu nebo z rozpočtu NK ČR. Současná funkcionalita bude zachována. Vedle toho by měl být reálný i

další rozvoj, např. rozšíření nabídky zdrojů o záznamy z OAI-PMH dostupných databází (např. archivy elektronických textů).

Shrnutí

Oborová brána KIV je velmi užitečná vzhledem k možnosti paralelního vyhledávání v oborových volných a placených informačních zdrojích. Funkce paralelního vyhledávače ve zdrojích z oborů informační věda a knihovnictví je přinejmenším v České republice a na Slovensku unikátem. Slabinou ale je, že kromě vyhledávače, nápověd, prezentací a novinek není v portálu mnoho dalšího obsahu. KIV je sice obousměrně virtuálně propojena s portálem IPK (pomocí odkazových portletů), ale pro uživatele je nešikovné, že musí pracovat se dvěma odlišnými, avšak tematicky blízkými portály (obsahový záběr však není totožný) na dvou různých adresách. Možným řešením by bylo sloučení IPK a KIV do jednoho portálu. Výhodou by byla mimo jiné i snadnější a účinnější propagace portálu.

InfoLib

InfoLib (viz Obrázek 12) je slovenský knihovní portál, který vybuodovalo v průběhu roku 2003 Centrum vědecko-technických informací Slovenské republiky (dále jen CVTI SR) v Bratislavě ve spolupráci se Spolkem slovenských knihovníků a Katedrou knihovnictví a informační vědy Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě [Birová, 2004]. Portál byl vybudován v rámci projektu „Portál pre knižničnú a informačnú teóriu a prax“, který byl finančně podpořený Nadací otevřené společnosti (Open Society Fund George Sorose). Cílem portálu bylo stát se centrálním bodem pro přístup k informacím knihoven a o knihovnách a zároveň k dalším informacím týkajícím se knihovnické komunity - tedy vytvořit pro knihovny infrastrukturu, pomocí níž budou uchovávány a zpřístupňovány důležité informační zdroje. Počátečním úkolem jedenáctičlenného realizačního týmu z výše zmíněných organizací bylo vybrat a zakoupit redakční systém. Následně navrhnout strukturu portálu, systém dodaný od dodavatele otestovat a naplnit základním obsahem, aby mohl být portál uveden do provozu. Od ledna 2004 běží portál v ostrém provozu na adrese <http://www.infolib.sk>.

Obrázek 12 – Portál InfoLib

Technické zabezpečení portálu má na starosti CVTI SR, kde je provozován i server. Portál funguje v prostředí operačního systému LINUX, s webovým serverem Apache, data jsou ukládána do relační databáze MySQL, a samotný redakční systém je napsán pomocí skriptovacího jazyka PHP. Redakční systém (nese jméno Romboid) byl dodán na zakázku od firmy Tempest, s.r.o. [Birová, 2004].

Obecnou výhodou všech redakčních systémů (CMS) je možnost souběžné práce velkého týmu autorů a příspěvovatelů. Na ty nejsou kladeny žádné nároky znalosti jazyka HTML apod., protože redakční systémy obvykle umožňují vytváření obsahu pomocí jednoduchých vizuálních editorů, které se více blíží práci v textovém editoru (např. MS Word), než „programování“ webových stránek. Redakční systémy navíc umožňují účinné nastavení uživatelských oprávnění např. na konkrétní oddíly portálů (příspěvovatelé mají jiné oprávnění než stálí editoři atp.). Hlavní výhodou této práce je aktuálnost [Birová, 2005] webu – informace je připravena a zveřejněna pro uživatele bez zbytečných odkladů, které by si jinak vyžádal standardní způsob práce, kdy je obsah nejprve poslán webmasterovi a ten ho musí zveřejnit. Podobně vidí

klady práce v prostředí redakčního systému i dr. Daniela Bírová z CVTI SR, která portál InfoLib prezentovala na slovenských i českých odborných akcích.

Redakční rada InfoLib

Portál je rozdělen do několika tematických sekcí – s ambiciózním cílem pokrýt všechny oblasti knihovnictví, teoretické i praktické. Skupiny mají různé množství podskupin s různým obsahem. Obsah dále rozvedu v kapitole popis uživatelského rozhraní.

Za každou tematickou sekci portálu ručí odborný garant, spolupracující na základě dobrovolnosti, nejedná se o placené redaktory. Odborní garanti jsou převážně experti z praxe (z knihoven či informačních institucí), kteří se specializují na konkrétní oblast, kterou tematická sekce pokrývá. Odborní garanti vytvářejí redakční radu, jejímž úkolem je dbát na kvalitu a aktuálnost informací v portálu.

Aby mohl být portál naplněn informacemi a poté periodicky aktualizován, bylo potřeba sehnat značné množství spolupracovníků z rozličných slovenských knihoven a institucí. Pro jejich získání bylo vynaloženo úsilí při propagaci portálu v knihovnických periodikách a odborných konferencích.

Popis uživatelského rozhraní portálu InfoLib

Úvodní strana portálu je na první pohled pro množství hypertextových odkazů nepřehledná, uživatel navštěvující portál častěji se však rychle zorientuje. Úvodní strana je tvořena shora záhlavím s logem, časem poslední aktualizace a základními odkazy, pod časem aktualizace se navíc nachází vyhledávací políčko. Spodní část portálu tvoří patička s informací o nositeli autorských práv, informací o celkovém počtu přístupů a zopakovanými základními odkazy ze záhlaví. Hlavní část mezi záhlavím a zápatím je vymezena třemi sloupci. První sloupec obsahuje množství informačních portletů. Z nich bych zmínil možnost registrace e-mailové adresy pro odběr novinek portálu a portlet s odkazy na vybraná slovenská a česká knihovnická periodika. Druhý sloupec, který tvoří hlavní zobrazitelnou plochu stránky, přináší odkazy na 17 hlavních tematických skupin a jejich podskupiny. Poslední třetí

sloupec zobrazuje portlet novinek. Toto rozvržení je do určité míry podobné portálu Informace pro knihovny.

Vzhled portálu je poměrně povedený, vyveden ve střízlivých barvách. Osobně bych vytkl velikost písma (resp. jeho drobnost), které je na monitorech s vyšším rozlišením poměrně špatně čitelné. Na druhou stranu, uživatel, který vyžaduje větší písmo, může jeho velikost snadno zvětšit pomocí nastavení webového prohlížeče nebo klávesových zkratk (levý CTRL + znaménko +, případně levý CTRL se současným posunováním kolečka myši nahoru). Několik prvků portálu však působí rušivě, možná až agresivně – jedná se o posuvné texty a animované obrázky, konkrétně animovaný inzertní banner a animovaný banner avizující soutěž Top Web Lib.

Portlet novinek přináší základní informace a odkaz na 15 nejaktuálnějších informací portálu. Zpravidla se jedná o pozvánky na aktuální knihovnické akce – výstavy, konference atp. Novinky jsou zpravidla denně aktualizovány a pro jejich velké množství je na portálu zřízen jejich archiv (odkaz Archiv novinek se nachází v záhlaví i zápatí), ve kterém lze vyhledávat podle data. Vytváření tak velkého množství aktualit je náročná činnost, tvůrci portálu proto oslovili širokou knihovnickou veřejnost, aby aktuality do portálu navrhovali sami knihovníci a informační pracovníci. Navrhování funguje tak, že zájemce pošle informace o novince v předepsané formě ve formátu dokumentu MS Word mailem organizačnímu garantovi portálu a webmasterovi. Ti následně novinku vyhodnotí a zanesou do portálu. Tento postup se mi nezdá efektivní pro periodickou časovou zátěž kladenou na garanta a webmastera. Přitom portálové prostředí redakčních systémů přímo vybízí pro zautomatizování podobných procesů – návrhy by mohli zájemci zadávat přímo na portálu, organizační garant by pak novinku pouze schválil, čímž by automaticky došlo k jejímu zveřejnění.

Obsah portálu InfoLib

Obsah portálu, převážně odkázaný z druhého sloupce úvodní strany, přináší informace v rámci sedmnácti tematických skupin a podskupin. Skupiny jsou zvoleny tak, aby reprezentovaly, jak tvůrci portálu uvádějí, všechny oblasti knihovnictví a

informační vědy. Každá skupina obsahuje různé množství podskupin. Shodnými prvky každé skupiny jsou aktuality a informace o garantovi.

Jmenovitě se jedná o tyto skupiny:

- Knižnice
- Spolupráca
- Dokumenty
- Informačné technológie v knižniciach
- Katalógy a katalogizačná politika
- Digitalizácia
- Bibliografia
- Veda a výskum
- Informačné zdroje a služby
- Vydavateľstvá
- Diskusné fóra a blogy
- Historické knižné fondy
- Granty a programy
- Ponuky
- Knihovnícke informačné zdroje
- Pre poučenie a zábavu
- Vzdelávanie
- Interview (speciální skupina)

Ke každé tematické skupině je dostupný RSS kanál, k dispozici je i souhrnný RSS kanál pro celý portál. Portál ke každé stránce nabízí její vytištění – tato funkce optimalizuje stránku pro snadný tisk (podobně jako u portálu EST).

Portálu bych vytkl absenci anglické verze. Portál je sice určen pro slovenskou odbornou knihovnickou obec, dobře také poslouží českým knihovníkům a informačním specialistům, pro zahraničního návštěvníka ale nemá co nabídnout (resp. má co nabídnout, ale zahraniční návštěvníci bez znalosti slovenštiny nebo češtiny nemají možnost to zjistit, což je škoda). Protože se Internet v podstatě stal jednou globální vesnicí, je alespoň stručná informace o portálu v cizím jazyce – obvykle angličtině – běžným standardem.

Přístupnost

Mezi obsahem portálu InfoLib je i několik prezentací pojednávajících o tvorbě webových stránek („blind friendly web“) s ohledem na zrakově znevýhodněné

uživatelé. Na portálu jsem ale nenašel, zda InfoLib požadavky kladené na blind friendly web sám splňuje. Jak už jsem zmínil v předchozím textu, zvolená velikost písma v portálu může být pro někoho příliš malá. Nic však nebrání tomu, aby si uživatel velikost sám zvětšil.

Na zkoušku jsem otestoval validitu kódu HTML a kaskádových stylů portálu InfoLib pomocí online validátorů na stránkách konsorcia W3C [W3C, 1994ab]. Výsledky testu platnosti kaskádového stylu jsou velmi dobré – obsahují pouze 9 chyb. Hůře dopadl test platnosti HTML s více než dvěma sty chyb a tím pádem neplatným kódem HTML. Platný kód HTML a platný styl CSS je v podstatě hlavní zárukou, že webové stránky budou čitelné ve všech webových prohlížečích, které podporují platné webové standardy. O to důležitější je dodržení těchto standardů ve vztahu ke zrakově znevýhodněným. Je tedy otázkou, jak by portál obstál například při použití hlasové čtečky.

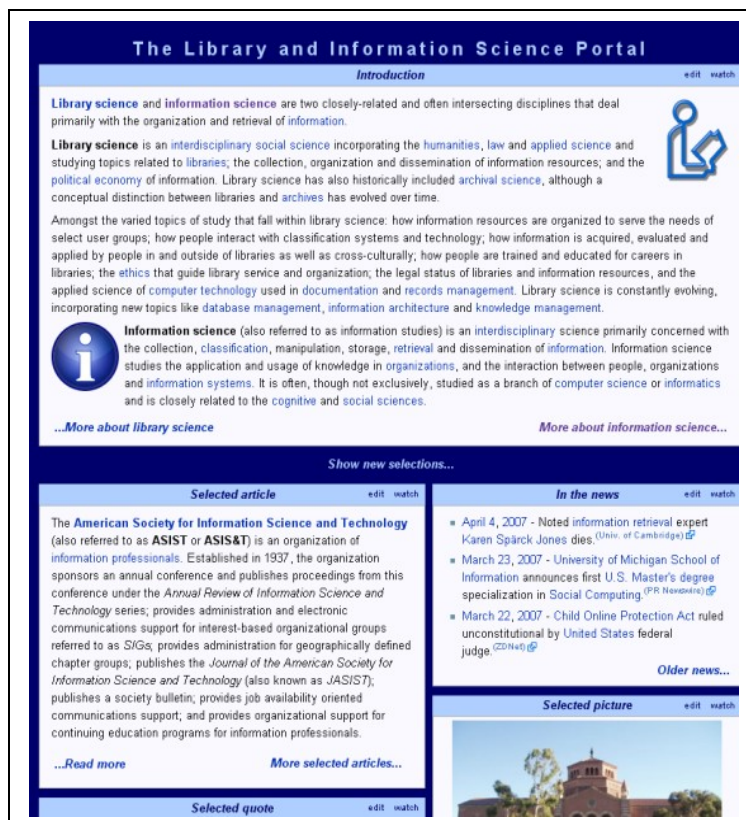
Ocenění portálu na odborných akcích

V roce 2004 získal portál InfoLib Cenu Inforum. Dalším oceněním portálu InfoLib bylo čestné uznání v rámci cen konference ITAPA v roce 2004 [Asociacia pre podporu ekonomickej liberalizacie, 2004]. Obě ocenění jsou důkazem, že tento portál byl velmi očekávaný a potřebný.

Portál knihovní a informační vědy encyklopedie Wikipedia

Wikipedia je online encyklopedie, přístupná a vytvářena zdarma. Editorem hesel v encyklopedii se může stát prakticky kdokoli, kdo je schopen k tématu přispět. Mohlo by se zdát, že encyklopedie proto bude vznikat živelně a bude plná nekvalitního obsahu. Magazín Nature provedl koncem roku 2005 srovnání, podle kterého se kvalita hesel ve Wikipedii blíží kvalitě v encyklopedii Britannica [Wikipedia, Britannica, 2005]. Nutno dodat, že Britannica se proti způsobu hodnocení obou encyklopedií ostře ohradila [Encyclopædia Britannica, 2006] a výsledky výzkumu se snažila vyvrátit. O kvalitě Wikipedie si může udělat vlastní názor každý sám – i když je kvalita některých hesel diskutabilní, jedná se celkově o vynikající informační zdroj, který se na rozdíl od renomovaných encyklopedií

vyznačuje vysokou aktuálností. 27. března 2008 bylo v rámci všech mutací encyklopedie ve 250 jazycích vytvořeno jubilejní deseti milionté heslo – konkrétně v maďarské mutaci encyklopedie.

Obrázek 13 - Portál Informační vědy Wikipedia

V rámci online encyklopedie Wikipedia vznikly zajímavé stránky věnované knihovní a informační vědě. Bohužel se jedná spíše o zárodek opravdového portálu, o čemž svědčí i datum poslední aktualizace před více než deseti měsíci. Portály v rámci encyklopedie Wikipedia slouží jako hlavní vstupní stránky k informacím z určitého oboru. Tyto portály začaly ve Wikipedii vznikat až v roce 2005, ale brzy se staly velice populární (k dnešnímu dni jich vzniklo 548) [Wikipedia:Portal, 2008]. V rámci nich jsou nejdůležitější tzv. „featured portals“, čímž se myslí portály zvláštního významu [Featured Portals in Wikipedia, 2008]. Takových portálů je ve Wikipedii zatím pouze 102. Vyznačují se obsahovou atraktivností, užitečností a kvalitní správou. Jedním z těchto portálů je i Portál knihovní a informační vědy (viz Obrázek 13). Ten v podstatě integruje již vytvořená a do té doby roztráštěná hesla týkající se oboru (např. stěžejní heslo Informační věda – http://en.wikipedia.org/wiki/Information_science). Jde o rozcestník, kde v rámci

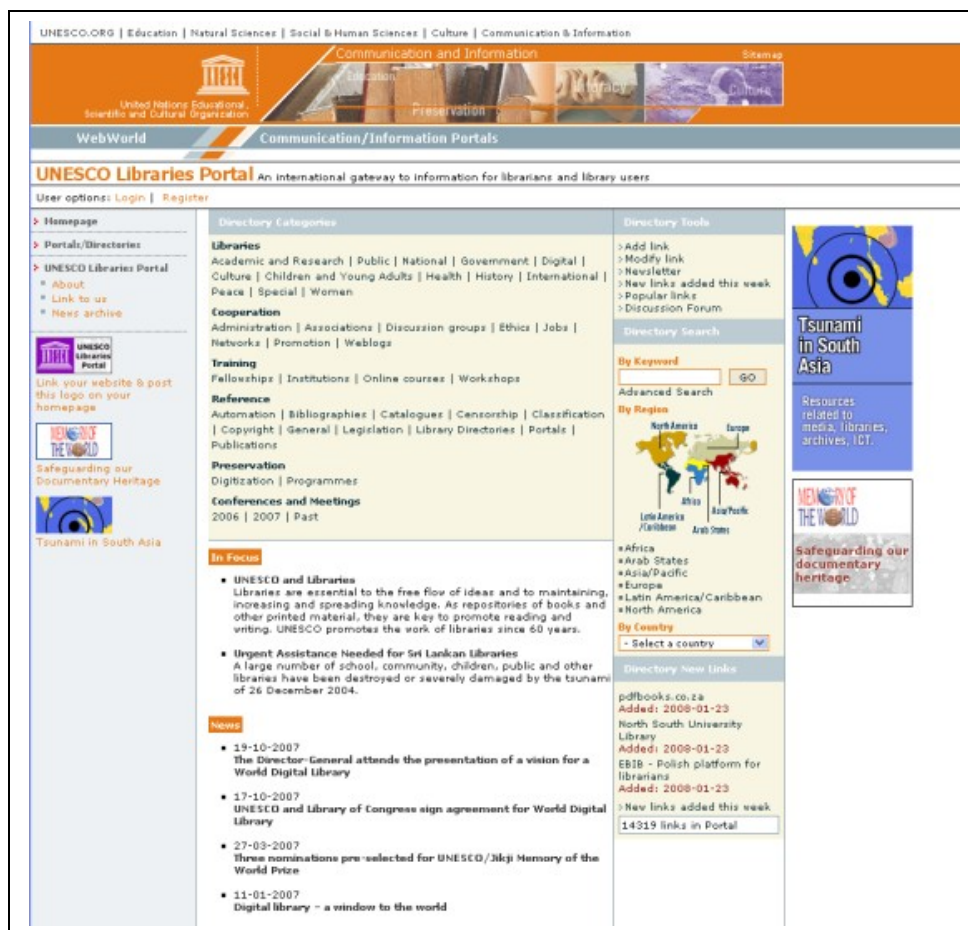
množství různých tematických portletů jsou v textech odkazy na další části Wikipedie, které by zájemci o informační vědu a knihovnictví neměly uniknout. Základní portlet uvádí do problematiky informační vědy. Následuje portlet s vybraným tématem – cenzurou a portlet věnovaný zajímavým novinkám získaných z tisku. Bohužel poslední novinka je z dubna 2007, což je důkazem, že portál není často aktualizován. Dohromady je na portálu ještě dalších 7 portletů (např. s biografií Paula Otleta). Poslední portlet přináší tematické skupiny z oboru informační věda s množstvím odkazů na již zpracovaná hesla ve Wikipedii. Tento rozcestník pokládám za nejužitečnější z celého portálu – zejména pro studenty nebo pro informační pracovníky a knihovníky, kteří jsou ochotni se dále vzdělávat, případně osvěžovat své znalosti. Výzvou navíc zůstává možnost editace jednotlivých hesel, pokud v nich existují např. nejasnosti nebo nepřesnosti (ne všechna hesla jsou dokonalá). Domnívám se, že prakticky neomezený prostor, který oboru informační věda nabízí Wikipedia, a o jehož využití svědčí množství zpracovaných hesel, je v rámci existujících encyklopedií možná unikátní. Je důležité zde zmínit, že Wikipedia existuje v řadě jazyků a portál informační vědy zde vznikl jen v rámci anglické verze. Další velké množství oborových materiálů je tedy k dispozici v rámci jednotlivých „národních“ (spíše jazykových) verzí.

Portál je opatřen jednoduchou grafikou, která je však vnořena do základní grafiky Wikipedie. Podle mého názoru by portál graficky lépe působil samostatně.

Knihovní portál UNESCO

Knihovní portál UNESCO (viz Obrázek 14; originální název UNESCO Libraries Portal, dále jen ULP) s podnázvem „mezinárodní brána k informacím pro knihovníky a uživatele knihoven“ vznikl v roce 2005 (převzato z copyrightu portálu, celková historie je ale možná delší, jelikož v archivu novinek jsou novinky z roku 2003). Portál je v podstatě webový adresář s tisíci odkazy na knihovny, knihovnické asociace a doporučené dokumenty po celém světě. Aby bylo adresář možno rychle rozvíjet, mají uživatelé možnost přidávat odkazy sami (alespoň tak to bylo zamýšleno – podrobnosti v kapitole Popis uživatelského rozhraní).

Kromě adresáře přináší portál ULP v podstatě už jen webovou diskusi k různým tématům.

Obrázek 14 - Knihovní portál UNESCO

Popis uživatelského rozhraní

Horní část portálu ULP tvoří logo UNESCO spolu s bannerem a množstvím odkazů na jednotlivé programy UNESCO. Pod logem je lišta s odkazy pro přihlášení se a pro registraci. Nikde na ULP jsem bohužel nenašel zmínku, k jakým účelům registrace a přihlašování slouží. Předpokládám, že po registraci a přihlášení má mít uživatel možnost přidávat a editovat vlastní odkazy. Ani jedna z těchto funkcí v době testování ULP ale nebyla v provozu (odkaz vedl na neplatnou stránku).

Další část uživatelského rozhraní portálu tvoří levý navigační sloupec. V něm je odkaz na domovskou stránku (odkaz Homepage) portálu (bohužel je tento odkaz v podstatě zobrazen pouze v rámci domovské stránky a tam, kde by byl potřeba – např. v adresáři – není dostupný), odkaz na informace o portálu (odkaz About), odkaz na stránku s prosbou o podpoření ULP formou odkazu (Link to us) z jiných webových stránek, a odkaz na archiv novinek (News archive).

Napravo od navigačního sloupce je hlavní část s kategoriemi adresáře. Kategorií je dohromady šest:

- Knihovny (Libraries)
- Spolupráce (Cooperation)
- Školení (Training)
- Doporučené materiály (Reference)
- Uchování kulturního dědictví (Preservation)
- Konference a setkání (Conference and Meetings)

Každá kategorie má několik podkategorií. Pro hlavní kategorii – Knihovny – se jedná o rozdělení knihoven na akademické a vědecké, veřejné, národní, vládní, digitální a další speciální knihovny. Po klepnutí na kategorii nebo podkategorii se zobrazí celkový počet odkazů adresáře v rámci kategorie / podkategorie. Každá podkategorie je dále členěna podle geografického hlediska a opět je u jednotlivých regionů zobrazen celkový počet odkazů. Samotné odkazy jsou zobrazeny formou nečíslovaného seznamu, kde je u každého z nich zobrazen název ve formě aktivního hypertextového odkazu na knihovnu, dále základní popis, kategorie, do které je odkaz zařazen, rozpis URL (není aktivním hypertextovým odkazem) a datum přidání do adresáře.

Aktuálnost údajů v adresáři je diskutabilní. V případě České republiky je v adresáři dohromady 15 knihoven, z nichž u většiny byly údaje pořízeny již v roce 2001 a dnes jsou v některých případech zastaralé (neplatné URL atp.). To je jednak důkazem toho, že v portálu zřejmě chybí kontrola platnosti odkazů na webové stránky v adresáři, a pak toho, že portál zachycuje jen nepatrný výsek z celkového počtu knihoven ve světě. Dohromady má být v portálu 14 319 odkazů [Unesco, 2005]. Odkazů na knihovny je dohromady 11 853. Pro srovnání v bázi ADR, kterou vytváří NK ČR, a která obsahuje záznamy velkého množství českých knihoven, bylo k 1. lednu 2008 přesně 3 222 záznamů [Národní knihovna České republiky, 2008] (z celkového počtu 5 662 knihoven v ČR ke konci roku 2006, udávaných ve statistickém přehledu na portálu Informace pro knihovny) [Národní knihovna České republiky, 2007b]. Počet záznamů knihoven v adresáři ULP se záběrem na celý svět je tedy poměrně velmi nízký.

Více zarážející je stránka skrývající se pod textem „Nové odkazy přidané tento týden“

(http://www.unesco.org/cgi-bin/webworld/portal_bib2/cgi/page.cgi?g=New;d=1),

kde je údaj o 87 přidaných odkazech. Níže jsou rozepsány konkrétní dny a počty odkazů, které byly v tyto dny přidány. Ovšem jejich rozsah není od dnešního dne týden zpátky, nýbrž od 23. ledna 2008 do 28. července 2006! To jsou dohromady přibližně 4 přidané odkazy měsíčně. Pokud je tedy hlavní funkcí portálu adresář odkazů na knihovny, znamená to, že tvůrci portálu tuto funkci zdaleka neplní. Záměrem autorů zřejmě je, aby odkazy vkládali sami zástupci jednotlivých knihoven. V portálu ULP k tomu slouží odkaz „Přidat odkaz“ (Add link). Tento odkaz (http://www.unesco.org/cgi-bin/webworld/portal_bib2/cgi/add.cgi?d=1) byl v době psaní diplomové práce opakovaně nefunkční (stránku nebylo možno opakovaně načíst)¹³.

V uživatelském rozhraní je ještě pravý sloupec s několika portlety. První portlet obsahuje odkazy na již zmíněné přidání linku a na jeho úpravu, dále na zpravodaj (Newsletter). Za zmínku stojí diskusní fórum (Discussion Forum). Do fóra je nutné se nejprve přihlásit, poté je umožněno přidávání diskusních příspěvků. Množství diskusních témat není velké, dohromady je jich 14. Množství vložených příspěvků se pohybuje u každého tématu do maximálního počtu 38. To není mnoho, ačkoli je v diskusním fóru uvedeno, že se již registrovalo 3 799 uživatelů.

Druhý portlet pod odkazem na diskusní fórum umožňuje rychlé hledání v adresáři zadáním klíčového slova, případně je možno formou „klikací mapy“ vybrat konkrétní region, v rámci kterého se bude hledat. Vybrat lze i konkrétní zemi (v políčku dole).

Poslední portlet ukazuje tři poslední přidané odkazy. V portálu zbývá už jen grafický banner s informací o stránkách věnovaných Tsunami v Jižní Asii (konkrétně podpoře UNESCO postiženým oblastem). Ještě zmíním, že poslední novinka těchto stránek je z června 2005, přičemž k samotné katastrofě došlo koncem prosince 2004.

¹³ Při revizi dne 9. dubna 2008 byly původně opakovaně nefunkční funkce dostupné.

Na některých místech portálu je umožněno odesílání upozornění na stránku e-mailem a optimalizace stránky pro tisk (obě funkce jsou podrobněji vysvětleny u portálu EST).

Doplnění k obsahu portálu

Pro podobnost s předmětem této diplomové práce stojí za zmínku ULP kategorie s doporučením různých materiálů a webových stránek (Reference). Obsahuje totiž podkategorii portály. V ní je dohromady 302 odkazů, dále rozdělených dle geografického hlediska. Bohužel většina z nich je rovněž zastaralých.

Pokud celý ULP portál shrnu, jedná se o zajímavou iniciativu, která však vyznívá pro neaktuálnost a téměř až zanedbanost možná až naprázdno.

Přístupnost

Portál není příliš přehledný a některým uživatelům nemusí vyhovovat velmi malé písmo textu. Písmo lze ovšem zvětšit. Portál neobsahuje informace, ani nepůsobí, že by byl zvlášť upravován pro potřeby zrakově znevýhodněných. HTML validaci validátorem konsorcia W3C bohužel nebylo možné provést. CSS validace zjistila 1 chybu.

Porovnání a hodnocení jednotlivých portálů:

Portály analyzované v této práci jsou velmi různorodé a jejich porovnání a zejména hodnocení proto není snadné. Zvlášť obtížné je nezaujatě zhodnotit portály, na kterých jsem se podílel jako spoluautor. Již v předchozích kapitolách jsem se pokusil jmenovat silné a slabé stránky jednotlivých portálů. Zde tyto informace shrnuji. Zároveň portály porovnávám na základě dalších hledisek. Výstupem této kapitoly ale není „známkování“ portálů, tedy jejich seřazení od nejlepšího k nejhoršímu, což ani nebylo smyslem analýzy.

Jako hledisko pro porovnání portálu nevyužívám jejich návštěvnost. Jedná se o poměrně důležitý údaj, který vypovídá o míře využití jednotlivých portálů, ale bohužel ne všechny analyzované portály údaj o počtu přístupů uvádějí, a tak by získané údaje neměly patřičnou vypovídací hodnotu.

Hlediskem, které jsem v předchozích kapitolách zmínil jen okrajově, je způsob vytvoření portálu, tedy zda bylo zvoleno komerční řešení nebo řešení s otevřeným kódem – zdarma. Portál InfoLib a IPK byl vybudován na komerčním základu, pravděpodobně i knihovní portál UNESCO, na druhou stranu ryze open source řešení dalo vzniknout portálu Informační vědy encyklopedie Wikipedia. Portál EST a KIV byl vybudován pomocí kombinace open source a komerčních produktů. U portálu KIV to byly komerční produkty MetaLib a SFX a open source CMS Plone, zajišťující portálové prostředí. Nedá se ale usuzovat, zda je vhodnější použít open source software, hotový komerční systém nebo nechat vyvinout systém šitý na míru. Osobně se domnívám, že je vhodné použít takový systém, který nejvíce vyhovuje hlavnímu cíli budovaného portálu – tedy využít ta řešení, která jsou pro daný účel nejsilnější a ne zásadově lpět pouze na open source nebo naopak komerčním produktu. Podle účelu se může ukázat, že nejvhodnější je použít kombinaci více produktů.

Osobní nastavení
→ Nahoru na stránku Moje nastavení

Osobní nastavení

Osobní údaje

Jméno a příjmení
Martin Ledinský

E-mailová adresa ●
martin.ledinsky@ruk.cuni.cz

Umístění:
Místo, kde se nacházíte -- buď město či země -- nebo část společnosti, ve které se nacházíte vaše kancelář.

Jazyk
Upřednostňovaný jazyk.
Nezávislé na jazyku (výchozí pro portál)

Životopis
Krátké představení vaší osoby a toho, čím se zabýváte. Bude zobrazeno na vaší autorské stránce, na kterou povede odkaz z vámi vytvářených položek.

Webová stránka
Adresa URL vašich stránek mimo tento portál, máte-li takové.

Obrázek 15 - Ukázka možností osobního nastavení na portálu EST

Jednou z velkých výhod portálů je personalizace. Jaké možnosti personalizace nabízejí jednotlivé analyzované portály? Portál EST umožňuje přihlášenému uživateli nastavit libovolný jazyk (viz Obrázek 15) uživatelského rozhraní (pro popis základních funkcí portálu) a vložit vlastní fotografii. Zároveň si může zvolit optimalizovaný režim zobrazení stránek a vlastní velikost písma. Pro personalizaci se uživatel musí přihlásit. Portál KIV přináší možnost nastavení velikosti písma, jazyka

uživatelského rozhraní (na základě preferovaného jazyka webového prohlížeče) a zároveň zobrazení anglické varianty obsahu. V rámci Vyhledávače KIV jsou dále k dispozici rozsáhlejší možnosti personalizace (nastavení počtu záznamů na stránce, nastavení vlastních seznamů zdrojů a český nebo anglický jazyk vyhledávacího rozhraní). Pro tyto možnosti personalizace je třeba se registrovat a přihlásit. Portál Informační a knihovní vědy encyklopedie Wikipedia umožňuje personalizaci v rámci editačního účtu pro Wikipedii – po registraci má uživatel možnost zvolit preferovaný jazyk rozhraní z desítek možných jazyků, vybrat vzhled ad. Další konkrétní možnosti personalizace přímo pro portál Informační vědy je pak vytvoření „watch listu“ – seznamu sledovaných stránek, pomocí kterého je uživatel informován o obsahových aktualizacích konkrétních stránek. Ostatní analyzované portály bohužel možnosti personalizace nenabízejí.

Pro jednoduché a přehledné porovnání dalších vlastností popsaných portálů jsem použil analýzu silných a slabých stránek (ne analýzu SWOT, která by pro porovnání šesti portálů nebyla vhodná). Porovnání je dostupné v následující kapitole.

Klady a zápory jednotlivých analyzovaných portálů

PORTÁL EST	
Klady	Zápory
<ul style="list-style-type: none"> - plnotextové vyhledávání - RSS kanály - bezplatný přístup k plným textům studijních textů a testům - snadná orientace v obsahu - možnost personalizace 	<ul style="list-style-type: none"> - malé množství studijních textů - malý počet online testů
PORTÁL INFORMACE PRO KNIHOVNY	
Klady	Zápory
<ul style="list-style-type: none"> - velké množství zajímavého odborného obsahu - plnotextové vyhledávání na stránkách - RSS kanál - kontrola odkazů - rozsáhlá anglická verze 	<ul style="list-style-type: none"> - drobné vady HTML kódu
PORTÁL KIV	
Klady	Zápory
<ul style="list-style-type: none"> - paralelní vyhledávač informačních zdrojů - plnotextové vyhledávání na stránkách - RSS kanály - anglická verze portálu i paralelního vyhledávače - možnost personalizace 	<ul style="list-style-type: none"> - drobné vady HTML a CSS - malý rozsah dalších informací
INFOLIB	
Klady	Zápory
<ul style="list-style-type: none"> - velké množství zajímavého odborného obsahu - vysoká aktuálnost, zejména novinek - RSS kanály 	<ul style="list-style-type: none"> - nevalidní HTML - absence anglické verze nebo základních informací v angličtině - nepřehledná úvodní stránka
PORTÁL ENCYKLOPEDIE WIKIPEDIA	
Klady	Zápory
<ul style="list-style-type: none"> - přehledný vzhled - katalog hesel oboru - prostředí známé encyklopedie - možnost personalizace 	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatečná aktuálnost informací

KNIHOVNÍ PORTÁL UNESCO	
Klady	Zápory
<ul style="list-style-type: none"> - diskuse - myšlenka 	<ul style="list-style-type: none"> - dlouhodobá nefunkčnost základních odkazů - naprostá neaktuálnost obsahu - nízké množství odkazů - absence RSS kanálu - absence základních informací o portálu

Závěr

V diplomové práci jsem analyzoval současné portály pro informační vědu a knihovnictví v České republice a zahraničí. Největší pozornost jsem zaměřil na Českou republiku, konkrétně na portály Elektronických studijních textů UISK, portál Informace pro knihovny a oborovou bránu Knihovnictví a informační věda. Ze zahraničních jsem zkoumal slovenský portál InfoLib, Knihovní portál UNESCO a portál Informační vědy encyklopedie Wikipedia.

V první kapitole jsem vymezil všechny potřebné vlastnosti, které by měl portál splňovat a zároveň jsem definoval jednotlivé prvky – popsal jsem problematiku portálů a definoval informační a knihovní vědu.

Vzhledem k vymezeným kritériím se ukázalo, že situace v České republice a na Slovensku je příznivější než jinde v zahraničí, kde existuje jen malé množství portálů, které by kritéria splnily. Proto jsem v diplomové práci analyzoval i hraniční Knihovní portál UNESCO, který je sice určen knihovníkům a informačním pracovníkům, nicméně nesplňuje všechny vlastnosti, které bych od portálu očekával. Tento portál jsem nicméně vybral jako jediného reprezentanta tohoto typu. Není vyloučeno, že existuje více vhodných zahraničních portálů, avšak nepodařilo se mi je při informační přípravě vyhledat. Zvažoval jsem rovněž variantu analyzovat specializované portály, které se zabývají výseky informační vědy – např. statistický portál evropských knihoven LibEcon nebo web se statistickými informacemi německých knihoven podobného charakteru – BIX – der Bibliotheksindex¹⁴. Nakonec jsem se rozhodl je do práce z několika důvodů nezařadit – portál LibEcon není od roku 2004 dále rozvíjen a BIX zase nesplňuje většinu kritérií kladených na portál.

Ve druhé kapitole diplomové práce jsem představil portál Elektronických studijních textů UISK. Portál má za sebou zatím krátkou historii – vznikl v říjnu 2007, ale svými funkcemi za vyzrálějšími portály nezaostává. Navíc byl grantem MK ČR zajištěn další rozvoj, díky čemuž se obsah rozroste o další studijní texty a online testy.

¹⁴ LibEcon – dostupný na adrese <http://www.libecon.org>; BIX – dostupný na adrese

Ve třetí kapitole jsem analyzoval portál Informace pro knihovny, vytvářený Knihovnickým institutem NK ČR. Jde o vyzrálý portál s dlouhou historií – počátky sahají až do roku 1998. Nejen díky tomu je to nejobsáhlejší český oborový portál, který kromě publikací Knihovnického institutu přináší značné množství materiálů z celého spektra informační vědy a knihovnictví. Portál je virtuálně provázán s oborovou bránou KIV, která je předmětem nejobsáhlejší čtvrté kapitoly diplomové práce. KIV navazuje na projekt Jednotná informační brána a je prakticky první vybudovanou oborovou bránou v ČR, s těsným závěsem brány MUS a následně ART a TECH. Portál KIV slouží zejména jako paralelní vyhledávač (pomocí systémů MetaLib a SFX) oborových zdrojů, což je v České republice v rámci informační vědy a knihovnictví unikátní funkce. Kromě paralelního vyhledávání je další hlavní funkcí brány mapování a katalogizace oborových webových zdrojů.

V páté kapitole popisuji slovenský portál InfoLib, který by se dal přirovnat k Informacím pro knihovny – zejména záběrem na celou oblast informační vědy a knihovnictví a také velkým rozsahem. Portál je zajímavý také způsobem organizace práce – InfoLib je rozdělen do 17 tematických oblastí, kde za každou z nich odpovídá dobrovolný odborný garant. Díky tomu má každá oblast různorodý charakter a navíc tak mezi oblastmi existuje až konkurenční prostředí, které vede k větší kvalitě obsahu.

Poslední dva analyzované portály – portál Informační vědy encyklopedie Wikipedia a Knihovní portál UNESCO tvoří obsah šesté a sedmé kapitoly. Portál Wikipedia ukazuje silné stránky této stále kvalitnější a obsáhlejší encyklopedie, o čemž svědčí velké množství oborových hesel, které jsou v portálu dostupné. Kromě katalogu hesel bych vyzdvihl jednoduché a přesto účelné uživatelské rozhraní tvořené tematickými portlety. Stinnou stránkou je ale to, že portál není od dubna 2007 aktualizován. To je také hlavní nevýhodou Knihovního portálu UNESCO, který funguje jako adresář knihoven, knihovnických institucí, dokumentů a webových stránek. Ačkoli portál vznikl v roce 2005, pochází největší množství záznamů v adresáři z roku 2001 a je tak nyní velmi neaktuální. Přesto jde ale o zajímavou iniciativu. Je škoda, že není v poslední době dále rozvíjena.

V závěrečné kapitole diplomové práce jsem analyzované portály porovnal a vyhodnotil. Nikoli ve smyslu známkování od nejlepšího po nejhorší, ale jako přehled silných a slabých stránek.

Popis jednotlivých portálů a zejména závěrečné porovnání jejich silných a slabých stránek by mohly posloužit tvůrcům popsaných portálů k jejich vylepšení a dalšímu rozvoji.

Bibliografie

- Albertina icome Praha s.r.o. 2004. *Ceny Inforum* [online]. c2004 [cit. 2008-02-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.inforum.cz/archiv/inforum2004/ceny.php.htm>>.
- Asociacia pre podporu ekonomickej liberalizacie. 2004. *Vyhlásenie výsledkov súťaže o Cenu ITAPA 2004* [online]. c2004 [cit. 2008-02-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.itapa.sk/2004/index.php?ID=1714&mnu=195>>.
- ASPELI, Martin. 2004. *Plone : A model of a mature open source project*. [s.l.], 2004. 90 s. London School of Economics. Dizertační práce. Dostupný z WWW: <http://martinaspeli.net/publications/Plone%20-%20A%20Model%20of%20a%20Mature%20Open%20Source%20Project.pdf/at_download/file>.
- BARTŮŇKOVÁ, Eva. 2007. Oborová brána KIV - Knihovnictví a informační věda. *Ikaros* [online]. 2007, roč. 11, č. 3 [cit. 2008-03-23]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.ikaros.cz/node/3980>>. URN-NBN:cz-ik3980. ISSN 1212-5075.
- BARTŮŇKOVÁ, Eva <eva.bartunkova@nkp.cz>. 2008. *RE: otazka k diplomove praci* [elektronická pošta]. Martin Ledínský <martin.ledinsky@ruk.cuni.cz>. 25. 3. 2008. [cit. 2008-03-25].
- BRATKOVÁ, Eva. 2003. Rozvoj otevřených archivů elektronických tisků a alternativních bibliografických služeb v oboru informační věda. *Národní knihovna : knihovnická revue* [online]. 2003, roč. 14, č. 4, s. 254-269. [cit. 2008-02-24]. Dostupný z WWW: <<http://full.nkp.cz/nkkr/Nkkr0304/0304254.html>>. ISSN 1214-0678.
- BIROVÁ, Daniela. 2004. Sen, ktorý sa mení na skutočnosť. *In Inforum 2004* [online]. 2004 [cit. 2008-02-23]. Dostupný z WWW: <http://www.inforum.cz/pdf/2004/Birova_Daniela.pdf>.
- BIROVÁ, Daniela. 2005. Redakčný systém mení spôsob práce i komunikácie. *In ITAPA 2005* [online]. c2005 [cit. 2008-02-24]. Dostupný z WWW: <http://www.itapa.sk/data/audio/c3_birova_daniela.mp3>.
- BYRUM, John D., Jr. 2005. On-line katalogy a knihovní portály v současném informačním prostředí. *Knihovna* [online]. 2005, roč. 16, č. 1, s. 9-22 [cit. 2008-04-08]. Dostupný z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/knihovna51/519byrum.htm>>. ISSN 1801-3252.
- CELBOVÁ, Iva. 2003. Nový elektronický zdroj odborných textů z oboru Informační studia a knihovnictví. *Ikaros* [online]. 2003, roč. 7, č. 2 [cit. 2008-02-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/1281>>. URN-NBN:cz-ik1281. ISSN 1212-5075.

- České vysoké učení technické v Praze. Výpočetní a informační centrum. Oddělení sítí a správy počítačů. 2004. *Co to je streamování* [online]. [2004] [cit. 2008-03-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.civ.cvut.cz/info/info.php?&did=443>>.
- Encyclopædia Britannica. 2006. *Fatally Flawed: Refuting the recent study on encyclopedic accuracy by the journal Nature* [online]. March 2006 [cit. 2008-03-01]. Dostupný z WWW: <http://corporate.britannica.com/britannica_nature_response.pdf>.
- Ex Libris. 2006. *Ex Libris and Francisco Partners Complete Acquisition of Endeavor Information Systems* [online]. December 22, 2006 [cit. 2008-03-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.exlibrisgroup.com/?catid={EA905028-F9F0-41BD-A941-EBCF202EE007}&itemid={99F16824-23A1-4555-808A-9593B2CE72DB}>>>.
- Featured Portals in Wikipedia. 2008. *In Wikipedia, The Free Encyclopedia* [online]. 2008, 28. 2. 2008 [cit. 2008-03-01]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Portal:Featured_portals>.
- HLAVENKA, Jiří. 2005. Microsoft pohltil tři bezpečnostní firmy – a co nyní? *Živě* [online]. 24. 02. 2005 [cit. 2008-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.zive.cz/default.aspx?article=122839>>. ISSN 1214-1887.
- HTTP cookie. 2008. *In Wikipedie, Otevřená encyklopedie* [online]. 2008, 8. 3. 2008 [cit. 2008-03-09]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/HTTP_cookie>.
- Ikaros, redakce. 2004. Ceny INFORUM 2004 bez překvapení. *Ikaros* [online]. 2004, roč. 8, č. 6 [cit. 2008-02-23]. Dostupný na WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/1707>>. URN-NBN:cz-ik1707. ISSN 1212-5075.
- Information science. 2008. *In Wikipedia, The Free Encyclopedia* [online]. 2008, 25. 2. 2008 [cit. 2008-02-28]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Information_science>.
- Internetová encyklopedie Wikipedia nyní nabízí přes 10 milionů hesel. *IDNES.cz* [online]. 1. 4. 2008 [cit. 2008-04-01]. Dostupný z WWW: <http://technet.idnes.cz/internetova-encyklopedie-wikipedia-nyni-nabizi-pres-10-milionu-hesel-1in-/sw_internet.asp?c=A080401_101612_sw_internet_vse>.
- LEDÍNSKÝ, Martin; POKORNÝ, Jan. 2008. Elektronické studijní texty ÚISK. *Ikaros* [online]. 2008, roč. 12, č. 1 [cit. 2008-02-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/4494>>. URN-NBN:cz-ik4494. ISSN 1212-5075.
- Library of Congress. 2002. *The Library of Congress Portals Applications Issues Group* [online]. [2002], August 24, 2004 [cit. 2008-04-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.loc.gov/catdir/lcpaig/goals.html>>.

- Library of Congress. 2003. *List of Portal Application Functionalities for the Library of Congress* [online – PDF dokument]. 2003 [cit. 2008-04-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.loc.gov/catdir/lcpaig/portalfunctionalitieslist4publiccomment1st7-22-03revcomp.pdf>>.
- MULTIDATA Praha. 2008a. *Co je MetaLib* [online]. [2008] [cit. 2008-03-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.multidata.cz/produkty/metalib>>.
- MULTIDATA Praha. 2008b. *Co je SFX* [online]. [2008] [cit. 2008-03-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.multidata.cz/produkty/sfx>>.
- Národní knihovna České republiky. 2002a. *Informace pro knihovny : portál Knihovnického institutu Národní knihovny ČR* [online]. [2002] [cit. 2008-03-04]. Dostupný z WWW: <<http://knihovnam.nkp.cz/>>.
- Národní knihovna České republiky. 2002b. *Metoda Konspektu* [online]. [2001] [cit. 2008-03-04]. Dostupný z WWW: <<http://konspekt.nkp.cz/konspekt.phtml>>.
- Národní knihovna České republiky. 2005. *Oborová brána Knihovnictví a informační věda (KIV)* [online]. c2005-2008 , 19. 11. 07 [cit. 2008-03-04]. Dostupný z WWW: <<http://kiv.jib.cz/>>.
- Národní knihovna České republiky. 2007a. *Metodika oborové brány KIV - Knihovnictví a informační věda : Pracovní materiál pro správu oborové brány KIV v rutinním provozu*. Praha : [s.n.], 2007. 30 s. Dostupný z WWW: <<http://kiv.jib.cz/o-projektu/metodika-kiv/metodika-oborove-brany-kiv>>.
- Národní knihovna České republiky. 2007b. *Přehled vybraných ukazatelů některých sítí knihoven v ČR* [online]. 2007 [cit. 2008-03-09]. Dostupný z WWW: <http://knihovnam.nkp.cz/sekceno.php3?page=05_St/Statistika2.htm>.
- Národní knihovna České republiky. 2007c. *TDKIV - Česká terminologická databáze z oblasti knihovnictví a informační vědy (báze KTD)* [online]. 18.04.2007 [cit. 2008-02-24]. Dostupný z WWW: <http://www.nkp.cz/o_knihovnach/Slovník/index.htm>.
- Národní knihovna České republiky. 2008. *Vybrané statistické údaje k bázím NK ČR* [online]. 2008 [cit. 2008-03-05]. Dostupný z WWW: <http://sigma.nkp.cz/web/stat_base.htm>.
- Netcentrum. 2008. *Centrum.cz* [online]. c1999-2008 , 6. 4. 2008 [cit. 2008-04-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.centrum.cz/>>.
- NetDirect s.r.o. 2006. *Vortal* [online]. [2006] [cit. 2008-02-24]. Dostupný z WWW: <http://www.mediacentrik.cz/cz/slovník/art_316/vortal.aspx>.
- NETREFOVÁ, Hana. 2004. Využití portálového řešení při personalizaci webových informačních systémů. *In EDAMBA 2004*. 2004 [cit. 2008-04-05].

Dostupný také z WWW:

<https://akela.mendelu.cz/~hanac/papers/netrefova_edamba04.pdf>.

- NETREFOVÁ, Hana, ŠORM, Milan. 2003. Metody personalizace webových informačních systémů. In *UNINFOS 2003* [online]. 2003 [cit. 2008-04-05]. Dostupný z WWW: <http://www.fem.uniag.sk/uninfos2003/zbornik/netrefova_sorm.pdf>.
- PDF Tools. 2007. *PDF/A - The Basics* [online]. January 22, 2007 [cit. 2008-03-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.pdf-tools.com/public/downloads/whitepapers/whitepaper-pdfa.pdf>>.
- PILAŘ, Jindřich. 2003. *Vyhledávání informací o oboru knihovnictví na internetu* [dokument MS Word]. Praha : [s.n.], 2003. 4 s.
- PILAŘ, Jindřich. BARTŮŇKOVÁ, Eva. 2005. *Strategie Oborové informační brány KIV (OIBK)* [online]. 25. 2. 2005 [cit 2008-03-31]. Dostupný z WWW: <<http://kiv.jib.cz/o-projektu/metodika-kiv/brana.rtf>>.
- Plone Foundation. 2008. *Plone CMS : Open Source Content Management* [online]. c2000-2008 , Feb 16, 2008 [cit. 2008-03-24]. Dostupný z WWW: <<http://plone.org/products/plone>>.
- POKORNÝ, Jan. 2007. *Současné možnosti integrace informačních zdrojů*. [s.l.], 2007. 135 s. Obhájeno 19. prosince 2007 na Ústavu informačních studií a knihovnictví Univerzity Karlovy v Praze. Vedoucí dizertační práce Doc. PhDr. Rudolf Vlasák.
- POKORNÝ, Jan <jan.pokorny@ruk.cuni.cz>. 2008. Re: odkazy v portálu textu [elektronická pošta]. Martin Ledínský <martin.ledinsky@ruk.cuni.cz>. 18. 2. 2008. [cit. 2008-02-19].
- ProQuest. 2008. *ProQuest acquires WebFeat: merger with Serials Solutions is planned* [online]. February 14, 2008 [cit. 2008-03-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.serialssolutions.com/press/press02-14-08.pdf>>.
- Spolok slovenských knihovníkov. 2003. *InfoLib : portál pre knižničnú a informačnú teóriu a prax* [online]. [2003] , 27. 2. 2008 [cit. 2008-02-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.infolib.sk/>>.
- The Library and Information Science Portal. 2007. In *Wikipedia, The Free Encyclopedia* [online]. 2007, 19. 4. 2007 [cit. 2008-03-01]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Portal:Library_and_information_science>.
- Unesco. 2005. *UNESCO Libraries Portal : an international gateway to information for librarians and library users* [online]. c2005 , 2008-01-23 [cit. 2008-03-04]. Dostupný z WWW: <http://www.unesco.org/webworld/portal_bib/>.

- Univerzita Karlova v Praze. Ústav informačních studií a knihovnictví. 2007. *Elektronické studijní texty* [online]. c2007-2008 [cit. 2008-02-18]. Dostupný z WWW: <<http://texty.jinonice.cuni.cz/>>.
- W3C. 1994a. *W3C CSS Validation Service* [online]. c1994-2006 [cit. 2008-02-24]. Dostupný z WWW: <<http://jigsaw.w3.org/css-validator/>>.
- W3C. 1994b. *W3C Markup Validation Service* [online]. c1994-2007 [cit. 2008-02-24]. Dostupný z WWW: <<http://validator.w3.org/>>.
- W3C. 1999. *Web Content Accessibility Guidelines 1.0* [online]. c1999 [cit. 2008-03-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.w3.org/TR/WAI-WEBCONTENT/>>.
- W3C. 2007. *Web Content Accessibility Guidelines 2.0* [online]. c2007 [cit. 2008-03-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.w3.org/TR/WCAG20/>>.
- Wikipedia:Portal. 2008. *In Wikipedia, The Free Encyclopedia* [online]. 2008, 25. 2. 2008 [cit. 2008-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Portal>>.
- Wikipedia, Britannica: A Toss-Up. 2005. *Wired* [online]. 2005 [cit. 2008-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.wired.com/culture/lifestyle/news/2005/12/69844>>. ISSN 1059-1028.

Přílohy

Příloha 1: Seznam zkratk

AKS – Automatizovaný knihovní systém
CAS UK – Centrální autentizační služby UK
CMS – Content Management System – zjednodušeně redakční systém
CSS – Cascading Style Sheets
CVTI SR – Centrum vědecko-technických informací Slovenské republiky
DDS – Document Delivery Service – Elektronické dodání dokumentu
DoIS – Documents in Information Science
E-LIS – E-prints in Library and Information Science
EIZ – Elektronické informační zdroje
EST – Portál Elektronických studijních textů
HTML – HyperText Markup Language
IPK – Informace pro knihovny
IS – Informační systém
ISTA – Information Science & Technology Abstracts
JIB – Jednotná informační brána
KIV – Oborová brána Knihovnictví a informační věda
KTOIB – Koordinovaná tvorba oborových informačních bran
LC – Library of congress (Kongresová knihovna ve Washingtonu)
LCPAIG – Library of Congress Portals Applications Issues Group
LDAP – Lightweight Directory Access Protocol
LISA – Library and Information Science Abstracts
MK ČR – Ministerstvo kultury České republiky
MS – Microsoft
MUS – Oborová brána Musica
OPAC – Online Public Access Catalogue
PDF – Portable Document Format
RSS – Really Simple Syndication
SSO – Single Sign On
UK – Univerzita Karlova v Praze
ULP – UNESCO Libraries Portal – Knihovní portál UNESCO
UNESCO – United Nations Educational Scientific and Cultural Organization

ÚISK – Ústav informačních studií a knihovnictví, Univerzita Karlova v Praze,
Filozofická fakulta

ÚVT – Ústav výpočetní techniky Univerzity Karlovy v Praze

VISK – Veřejné informační služby knihoven – grantový program MK ČR

WYSIWYG – What You See Is What You Get – při editaci HTML jde o vizuální
HTML editor, který umožňuje při vidět stránku (dokument) v podstatě tak, jak bude
zobrazena na webu

Z39.50 – komunikační protokol pro vyhledávání a stahování převážně
bibliografických informací; jedná se o normu ANSI/NISO Z39.50

Příloha 2: Seznam obrázků

Obrázek 1 - Ukázka portletu z portálu Centrum.cz.....	6
Obrázek 2 - Portál Elektronické studijní texty.....	11
Obrázek 3 – Ukázka online testu z Informační ekonomiky.....	17
Obrázek 4 - Plovoucí okno výsledků vyhledávání.....	19
Obrázek 5 - Informace pro knihovny.....	21
Obrázek 6 - Portál Knihovnictví a informační věda.....	27
Obrázek 7 - Zobrazení záznamů v MetaLib.....	34
Obrázek 8 - CMS Plone.....	36
Obrázek 9 – Vyhledávač KIV.....	42
Obrázek 10 - Ukázka nabídky SFX služeb k vyhledanému záznamu.....	44
Obrázek 11 - Ukázka prohlížení KKL.....	45
Obrázek 12 – Portál InfoLib.....	48
Obrázek 13 - Portál Informační vědy Wikipedia.....	53
Obrázek 14 - Knihovní portál UNESCO.....	55
Obrázek 15 - Ukázka možností osobního nastavení na portálu EST.....	59

